

AzTU-nun nəzdində BAKI TEXNİKİ KOLLECI

XARİCİ DİLDƏ İŞGÜZAR VƏ AKADEMİK

KOMMUNİKASIYA

MÜHAZİRƏLƏR

MÜNDƏRİCAT

Pronouns Əvəzlilər.....	4
THE NUMERAL/ SAY, CARDINAL NUMERALS,MİQDAR SAYLARI.....	6
Adjective, Suffix & Prefix(Sifət və sifət düzəldən şəkilçilər)	9
Indefinite Articles a/an (Qeyri-müəyyənlik artikllar)	10
The Noun (İsim).....	12
Plural form of the noun(İsimin cəm forması)	13
The use of Adjective(Sifətin işlənməsi).....	15
DEMONSTRATIVE PRONOUNS(İşarə əvəzliləri).....	17
The Present Simple(Indefinite)Tense Form-İndiki sadə(qeyri-müəyyən)zaman forması.....	19
İsmin Yiyəlik halı (The Genetive Case of the Noun)	21
The Adverb. Zərf	23
ADVERBS OF FREQUENCY-Qeyri-müəyyən (sıxlıq) zaman zərfləri	24
Zaman bildirən sözönlər (Prepositions of time).....	28
THE MODAL VERB CAN (CAN MODAL FEİLİ)	30
POSSESSIVE PRONOUNS(YİYƏLİK ƏVƏZLİKLƏRİ).....	32
THE verb- To Do	34
THE VERB- To Have	36
There is, There are	39
Davamedici zaman formaları-The Continuous Tense Forms	41
İndiki davamedici zaman forması-The Present Continuous Tense Form	42
Indefinite Pronouns (Qeyri-müəyyənlik əvəzliləri)	43
THE QUANTIFIERS-Little, Few/Much, Many	48
To Be Going TO (future plans).....	49
Degrees of Comparision of Adjective(Sifətin dərəcələri).....	50
BAĞLAYICI/ The Conjunction.....	53
İndiki zamanın bitmiş forması.(The Present Perfect Tense Form)	56
THE PARTICIPLE / FEİLİ SİFƏT	58
COUNTABLE AND UNCOUNTABLE NOUNS(SAYILABİLƏN VE SAYILA BİLMƏYƏN İSİMLƏR).....	60
The Past Simple (indefinite) Tense Form-Keçmiş sadə (qeyri-müəyyən) zaman forması	61

THE verb- To Be

İngilis dilində bir qisim fellər var ki, onların vasitəsilə müxtəlif zaman formaları əmələ gəlir. Belə fellərə köməkçi fellər deyilir.

İngilis dilində köməkçi fellər aşağıdakılardır: be, have, do, shall (should), will (would).

Felin təsrifində köməkçi fellərin böyük əhəmiyyəti var. Present Simple və Past Simple zaman formalarından başqa felin bütün zaman formalarının əmələ gəlməsində köməkçi fellər iştirak edir. Köməkçi fellər şəxsi, zamanı, felin növünü və s. bildirir. Hərəkətin özünü isə əsas mənə daşıyan fel ifadə edir. Be, have, do, shall, should, will, would köməkçi felləri həmdə modal fellər kimi də çıxış edirlər. Be, do və have isə müstəqil fel kimi də işlədilə bilər.

Present Simple zamanda be felinin 1-ci və 3-cü şəxsin təkli üçün, eləcə də, cəmdə hər üç şəxs üçün müxtəlif şəkilləri var: I am, he is, we are, you are, they are.

Past Simple zamanda be feli təkde was, cəmdə were olur.

Present və Past Simple zamanda sual şəklini əmələ gətirmək üçün be feli mübtədadan əvvəl gəlir:

am I, is he, are you.

İnkarda not inkar sözü feldən sonra gəlir:

I am not, he is not, we are not və s.

Danışiq dilində aşağıdakı ixtisarlardan istifadə edilir:

I am	I'm	we are	we're
He is	he's	you are	you're
She is	she's	they are	they're
It is	it's		

Present və Past Simple zaman formalarının inkar şəklində aşağıdakı ixtisarlardan istifadə edilir.

I am not	I'm not
He is not	he's not və ya he isn't
She is not	she's not və ya she isn't
It is not	it's not və ya it isn't
We are not	we're not və ya we aren't
You are not	you're not və ya you aren't
They are not	they're not və ya they aren't
I (he ,she , it) was not	I (he , she , it) wasn't
We (you, they) were not	We (you, they) weren't

Köməkçi fel kimi be feli Continuous zaman formaları (I'm writing, were working və s.) və felin məchul növünü əmələ gətirmək üçün (This house was destroyed during the war.) işlədilir.

Bağlayıcı fel kimi be mürəkkəb ismi xəbərin bağlayıcı feli vəzifəsində çıxış edir.

He is a teacher. We are doctors. They will be engineers.

İngilis dilində be felii müstəqil mənə daşıyan fel kimi də çıxış edir. Belə halda be cümlədə xəbər vəzifəsində olur.

Baku is on the Caspian Sea.
yerləşir.

Bakı Xəzər dənizinin sahilində

Be felii bəzi sözlərlə işlədikdə müxtəlif mənə ifadə edir.

Be in time (for) vaxtında gəlmək (gecikməmək)

Be afraid (of) qorxmaq

Be tired yorulmaq, yorğun olmaq

Be hungry acmaq

Be thirsty susamaq

Be interested (in) maraqlanmaq

Be cold/hot soyuq olmaq/isti olmaq

(I am cold) (Mənə soyuqdur)

Be in yerində/ evdə olmaq

Be out yerində/ evdə olmamaq

(Is the doctor in?) (Həkim yerindədirmi/evdədirmi?)

Əmr formasının inkarında do not (don't) inkar sözündən istifadə olunur.

Don't be angry. Hırs lənmə.

Məsdər ilə işlədikdə be felii modal fel funksiyası kəsb edir və məcburiyyət, qadağan, vəd və razılaşma mənasını verir, əvvəlcədən razılaşdırılmış, planlaşdırılmış hərəkəti göstərir:

The delegates to the conference are to arrive tomorrow.

Konfrans nümayəndələri sabah gəlməlidirlər.

He is to be at the doctor at 5 o'clock.

O saat 5-də həkimin yanında olmalıdır (sözləşiblər).

We are to hand in our course papers Biz kurs işlərimizi

next Friday. gələn cümə günü

təhvil verməliyik (planda nəzərdə

tutulmuşdur).

The children are not to watch such films.

Uşaqlara belə filmlərə baxmaq olmaz.

You are not to speak after operation. olmaz.

Operasiyadan sonra sizə danışmaq

(Qəti qadağan bildirir.)

Pronouns Əvəzlilər

Əvəzlilər isim və sifətin əvəzinə işlədilən nitq hissəsidir.

İngilis dilində əvəzlilər mənasına, morfoloji xüsusiyyətlər, sintaktik funksiyasına görə fərqlənən bir neçə qruplara bölünür:

Personal pronouns

Şəxs əvəzlilikləri

Şəxs əvəzlilikləri adlıq halında (The Nominative Case) və obyekt halında (The objective) olur.

Adlıq halında olan şəxs əvəzlilikləri cümlədə adətən mübtədə predikayiv, obyekt halında olan şəxs əvəzlilikləri isə tamamlıq rolunda çıxış edirlər.

He şəxs əvəzliyi təkdə olan kişi cinsinə aid isimləri əvəz edir:

*I have never seen the boy before. Is **he** your friend?*

- Mən bu oğlanı əvvəllər heç vaxt görməmişəm. O, sənin dostundur?
- **She** şəxs əvəzliyi təkdə olan qadın cinsinə aid isimləri əvəz edir:

*Tell your sister to come. **She** may find a job here.*

- Bacınıza deyin ki, gəlsin. O, burada iş tapa bilər.

It şəxs əvəzliyi cansız əşyanı, yaxud heyvanı bildirən isimləri və *child* (uşağın cinsini nəzərə çatdırmaq vacib olmadıqda) isimi əvəz edir:

*Where is my **umbrella**? I left **it** in the corner.*

- Mənim çətirim haradadır? Mən onu küncə qoymuşdum.

*You can easily find my **flat**. **It** is on the second floor.*

- Siz asanlıqla mənim mənzilimi tapa bilərsiniz. O, üçüncü mərhələdədir.

*We all saw **the dog**. **It** was our neighbour's.*

Adlıq hal	Obyekt hal
I (mən)	Me (Mənə,məni)
He (o (kişi cinsi))	Him (ona,onu (kişi cinsi))
She (o (qadın cinsi))	Her (ona,onu (qadın cinsi))
It (o (orta cinsi))	It (ona,onu (orta cinsi))
We (biz)	Us (bizə,bizi)
You (sən,siz)	You (sənə, səni, sizə, sizi)
They (onlar)	Them (onlara, onları)

- Biz hamımız iti gördük. O, qonşumuzunku idi.

Don't wake up the baby (child). It is asleep.

- Uşağı oynatmayın. O yatıb.

THE NUMERAL/ SAY, CARDINAL NUMERALS, MİQDAR SAYLARI

a. Miqdar sayları ilə tanışlıq.

1-10 arası miqdar sayları.

1-one, 2-two, 3-three, 4-four, 5-five, 6-six, 7-seven, 8-eight,

9-nine, 10-ten.

11 və 12-nin digərlərindən fərqlənməsi

11-eleven, 12-twelve

13-19 arası sayların düzəldilməsi.

Bu miqdar sayları müvafiq miqdar sayının sonuna “-teen” say

Düzəldən şəkilçisi artırılmaqla düzəlir. Bu zaman bəzi saylarda hərf dəyişikliyi baş verir ki, bunları sadəcə əzbərləmək lazımdır.

13-thirteen, 14-fourteen, 15-fifteen, 16-sixteen, 17-seventeen,

18-eighteen, 19-nineteen.

20-90 arası onluq miqdar saylarının düzəldilməsi.

Onluq bildirən bu saylar “-ty” şəkilçisinin köməyi ilə düzəlir.

20-twenty, 30-thirty, 40-forty, 50-fifty, 60-sixty, 70-seventy,
80-eighty, 90-ninety.

21-29, 31-39.....91-99 arası miqdar sayları.

Bu miqdar sayları isə 13-19 arası saylardan fərqli olaraq onluğun adı+one, two, three və s şəkildə düzəlir.

21-twenty one, 22-twenty two, 23-twenty three, 24-twenty four, 25-twenty five,
26-twenty six, 27-twenty seven,
28-twenty eight, 29-twenty nine.

b. Miqdar saylarının isimlərlə işlədilməsi.

Azərbaycan dilində miqdar saylarından sonra gələn isim təkdə olur. Məsələn: *2 kitab, 2 kitablar* demək sehvidir.

Amma ingilis dilində one sayı istisna olmaqla digər bütün miqdar saylarından sonra isim sayılan və cəmdə olmalıdır.

Məsələn: *2 books, 2 cotton clothes shops.*

c. Hundred, thousand və million, billion sayları.

Artiklla işlədilməsi:

A hundred books-one hundred books

Başqa miqdar sayları ilə işlədiləsi

Bu miqdar saylarının qarşısında digər miqdar saylarını da işlətmək olar. Amma bu zaman unutmamalıyıq ki, hundred, thousand və million cəmlənməyəcək.

İsimlərlə işlədilməsi:Digər bütün miqdar sayları kimi bunlardan da sonra gələn isim sayılan və cəmdə olmalıdır. 2 hundred books-düzgündür.

Ordinal Numerals- Sıra sayları

a. Sıra saylarının düzəldilməsi.

1-ci, 2-ci və 3-cü sıra sayları;

1-ci-first=1st

2-ci-secund=2nd

3-cü-third=3rd

4, 5+..... Sıra sayları

Digər sıra sayları miqdar saylarının kökünə “-th” şəkilçisini artırmaqla düzəlir. Sonu “-ve” ilə bitən miqdar sayları sıra saylarına çevirdikdə “-ve” sonluğuna “f” ilə əvəzlənir və sonra “-th” artırılır.

Four-fourth= 4th

Five-fifth= 5th

Six-sixth= 6th

Seven-seventh= 7th

Eight-eighth= 8th

Nine-ninth= 9th

Ten-tenth= 10th

Eleven-eleventh=11th

Twelve-twelfth=12th

Thirteen-thirteenth=13th

20, 30-90 sıra sayları

Sonu “-ty” ilə bitən miqdar saylarından sıra sayı düzəldikdə “y” hərfi “ie” ilə əvəzlənir.

Twenty-twentieth=20th Thirty-thirtieth=30th

21-29, 91-99 arası sıra sayları:

Twenty one-twenty first=21st

Thirty two-thirty second=32nd

Thirty three-thirty third=33rd

Fifty seven-fifty seventh=57th

Seventy nine-seventy ninth=79th

B. Sıra saylarının isimlərlə işlədilməsi;

Sıra sayları özündən sonra gələn ismi təkdə tələb edir.

The fist book

The fourth student

C. Sıra saylarının artiklla işlədilməsi;

Sıra sayları isimlə işlənərsə də isimsiz isimsiz, işlənsə də qarşısında mütləq the müəyyənlik artiklı olmalıdır. Yalnız o halda artikl olmaya bilər ki, qarşısında yiyəlik əvəzliyi, yiyəlik halda olan isim olsun.

His second car – Onun ikinci maşını

Kate's first book - Keytin ilk kitabı

Adjective, Suffix & Prefix(Sifət və sifət düzəldən şəkilçilər)

Azərbaycan dilində olduğu kimi, ingilis dilində də sifət şəxs və ya əşyanın əlamətini, keyfiyyətini, xassəsini ifadə edir. İngilis dilində sifət kəmiyyətə, şəxslərə və hallara görə dəyişir. Yəni sifət aid olduğu isimlə nə kəmiyyətə, nə cinsə, nə də hala görə uzlaşır:

a short pencil – the short pencils qısa
karandaş – qısa karandaşlar a clever boy – a clever girl ağıllı oğlan – ağıllı qız
a tall man – the tall mans name -hündürboylu kişi – hündürboylu kişinin adı.

1)Sifətlərin quruluşu. Quruluşuna görə sifətlər sadə, düzəltmə, mürəkkəb olur.
Sadə sifət bir kökdən ibarətdir:

red (qırmızı)
tall (hündür)
fresh (təzə, short
(qısa) blue
(mavi, cold
(soyuq) və s.

Düzəltmə sifətlər kök və şəkilçidən ibarətdir. Bəzi şəkilçilər kökün əvvəlinə, bəziləri isə axrına artırılır. Sifət düzəldən şəkilçilər və onların köməyi ilə düzələn bəzi düzəltmə sifətlər aşağıda verilmişdir:

-able: comfortable, eatable, agreeable, reliable və s.

-ible: accessible, impossible, responsible və s.

-ant: important, significant, dominant və s.

-ent: different, dependent, silent və s.

-en: wooden, woolen, golden, silken və s.

-ful: useful, careful, hopeful, beautiful və s.

-ous: famous, courteous, dangerous və s.

-less: useless, hopeless, homeless və s.

-ish: foolish, selfish, childish və s. un-: unknown, unhappy, uneasy, unemployed və s. pre-: prewar, preliminary, previous və s. in-(il-,im-,ir-): incorrect, inconvenient, inconsistent, illiterate, irregular, impossible və s.

İki və daha çox kökdən ibarət olan sifətlər mürəkkəb sifətlər adlanır. Mürəkkəb sifətlər müxtəlif nitq hissələrini (isim, sifət, say, feil sifət) birləşməsindən düzəlir: Lifelong, blue-eyed, life-giving, snow-white, freedom-living, cold-blooded, lion-hearted, two-sided, simple-hearted və s.

2) Əsli və nisbi sifətlər. İngilis dilində sifətlər mənalarına görə iki qrupa bölünür: əsli və nisbi sifətlər. Əsli sifətlər (Aqualitative Adjectives) əşyaların rəngini, formasını, əlamət və xassələrini ifadə edir: red, white, yellow, black, green, blue, grey, violet, pink, brown, orange, round, oval, large, good, bad, strong, weak, heavy, big, little, high, tall, low, hot, warm, cold, thick, thin, long, short, beautiful, young, old və s.

Nisbi sifətlər (Relative Adjectives) əşyaya xas olan əlamət, keyfiyyət və xassələri birbaşa deyil, dolayı yolla ifadə edir. Məsələn, wooden table dedikdə biz stolun ağacdan düzəldildiyini bildiririk. Beləliklə, stolun xassələri başqa bir əşyanın (ağacın) vasitəsilə ifadə edilir.

Nisbi sifətlər quruluşuna görə düzəltmə sifətlərdir: golden, wooden, woolen, silken və s.

Indefinite Articles a/an (Qeyri-müəyyənlik artikllar)

Artıqlı formal söz olub isimləri təyin etmək üçün işlədilir. İngilis dilində artıqlığın iki növü vardır:

1. **Indefinite Articles (Qeyri-müəyyənlik artikllar)**
2. **Definite Article (Müəyyənlik artıqlı)**

Indefinite Articles-A/AN-dir. Onlar sayla bilən tək isimlərin qarşısında işlənir və <bir> mənasını verir. Əgər isim cəmlənərsə bu artikllar düşür. **An** artıqlı sait səslə başlayan isimlərlə yaxud qarşısında sait səslə başlayan təyini olan isimlərlə işlənir: an accident (hadisə), an old friend (köhnə dost), an apple (alma), an honest man (vicdanlı kişi). **A** artıqlı isə samit səslə başlayan isimlərin qarşısında işlənir: a book (kitab), a big apple (iri alma). Bəzi sözlər vardır ki, samitlə yazılır. Lakin sait səslə tələffüz olunur və ya əksinə. Belə hallarda saitlə tələffüz olunan sözün qarşısında **an** (an honest man), samitlə tələffüz olunan sözün qarşısında **a** (a university) yazılır

*Sait, samit deyərkən biz sözün tələffüzünü nəzərdə tuturuq.

İşlənmə yerləri:

1. Əşyanın növünü və insanın peşəsini bildirən isimlər qarşısında <a/an> işlənir: _____ An apple is a fruit. Alma meyvədir.
She is a doctor. O, həkimdir.

2. Yüz, min, milyon kimi sayların qarşısında <a> işlənir:
a hundred-100
a thousand-1000
a million-1000000

3. Tərif bildirən isimlərin qarşısında <a/an> işlənir:
A pen is for writing. Qələm yazmaq üçündür.
*Amma isim cəmdə işlənərsə artıqlı işlənir.
There are five books on the table.

4. Əşyanın bir hissəsini bildirən isimlər qarşısında <a/an> işlənir:
a cup of coffee bir fincan qəhvə
a piece of cheese bir dilim pendir

5. Hər hansı əşyanı (şəxsi, anlayışı) adlandırmaq və onu digər kateqoriyadan olan əşya ilə (şəxs yaxud anlayışla) müqayisə etmək üçün <a/an> işlədilir:
Give me a book. Mənə bir kitab verin.

This is a flower. Bu, güldür (bu o deməkdir ki, adı çəkilən əşya gül sinfinə aiddir).

6. İsim qarşısında təsviri xarakterli təyin (a descriptive attribute) olduqda <a/an> artıqlı işlədilir.

This is a red pen. Bu, qırmızı qələmdir.

He is a teacher of English.

O ingilis-dili müəllimidir (ingilis dili müəllimi kateqoriyasına aiddir).

7. Nida cümləsində *what* sözündən sonra sayıla bilən tək isim qarşısında qeyri-müəyyənlik artıqlı işlənir:

What a nice city it is! Nə gözəl şəhərdir!

What a deep lake it is! Nə dərin göldür!

8. *Such, quite, rather* sözlərindən sonra sayıla bilən tək isimin qarşısında <a/an> artıqlı işlədilir:

She is such a polite woman. O elə (çox) nəzakətli qadındır.

It is rather a difficult task. Bu olduqca çətin tapşırıqdır.

It is quite an easy problem. Bu tamamilə asan bir məsələdir.

9. Aşağıdakı birləşmələr <a/an> artıqlı ilə işlənir:

have a rest-dincəlmək

an hour and a half-bir saat yarım

in a hurry-tələsmək

half an hour-yarım saat

go for a walk-gəzintiyə getmək
tell a lie-yalan danışmaq
speak in a low voice-alçaq səslə danışmaq
have a good time-yaxşı vaxt keçirmək
to make an impression-təəssürat yaratmaq
to play an important role-önəmli rol oynamaq
what a pity-təəssüf ki
as a result-nəticədə
at an early ages-erkən yaşlarda
in a word-bir sözlə

The Noun (İsim)

İsim əşya və maddələrin (box- qutu, table-stol, water- su, iron- dəmir), canlı varlıqların (cat- pişik, boy- oğlan), hadisə və hərəkətlərin (rain- yağış, running- qaçış), eləcə də mücərrəd anlayışların (kindness- xeyirxahlıq, beauty- gözəllik, friendship- dostluq, childhood- uşaqlıq) adını bildirir.

İsmlərin təsnifatı.

1) İsmlərin quruluşca növləri. Azərbaycan dilində olduğu kimi, ingilis dilində də isimlər quruluşuna görə sadə, düzəltmə, mürəkkəb olur.

Sadə isimlər bir kökdən ibarət olur: boy (oğlan), bird (quş), dog (it) və s.

Düzəltmə isimlər kök və şəkilçidən ibarət olur: worker (fəhlə), teacher (müəllim), freedom (azadlıq), attendance (davamiyyət) və s.

Mürəkkəb isimlər iki və daha çox kökdən ibarət olur: bedroom (yataq otağı), father-in-law (qayınata), apple-tree (alma ağacı), sunflower (günəbaxan) və s.

2) Ümumi və xüsusi isimlər. Azərbaycan dilində olduğu kimi, ingilis dilində də isimlər ümumi (Common Nouns) və xüsusi (Proper Nouns) isimlərə bölünür.

Ümumi isimlər eyni qəbildən olan əşyaların adını bildirir: pen (qələm), street (küçə), bread (çörək), love (məhəbbət) və s.

Xüsusi isimlər tək varlıqlara və ya eyni qəbildən olan isimləri bir-birindən fərqləndirmək üçün onlara verilən adlardır. Xüsusi isimlərə aşağıdakılar aiddir:

- 1) adamların adı və soyadları (eləcə də təxəllüs və ləqəblər): Tom, Bob, Caroline, Kate və s.
- 2) coğrafi adlar: London, Baku, Ankara, Asia, America və s.
- 3) həftənin günləri və ayların adları: Monday, Tuesday, Friday, Sunday, January, March, June, November və s.
- 4) qəzet, jurnal, teatr, klub, küçə, meydan, mehmanxana, gəmi və s verilən adlar: <Morning Star>, <Metropole>, <Times>, < Bolshoy Theatre> və s.

Xüsusi isimlər cümlədəki yerindən asılı olmayaraq böyük hərflə yazılır. Konkret isimlər öz növbəsində sayıla bilən (Countable Nouns) və sayıla bilməyən (Uncountable Nouns) isimlərə bölünür:

Sayılan isimlər rəqəmlərlə sayıla bilən ayrı obyektlər kimi qəbul edilən isimlərdir. Sayılan isimlərin həm tək, həm də cəm şəkli vardır. Bunlar qeyri-müəyyən artikl (a, an) və rəqəmlərlə istifadə edilə bilər: a dog- two dogs, an apple- five apples və s.

Sayılmayan isimlər kütlə kimi qəbul edilən obyektlərdir və ayrıla bilməzlər (hava, maye, materiallar və ya mücərrəd isimlər haqqında sözlər). Bunlar qeyri-müəyyən artikl və rəqəmlərlə istifadə edilə bilməzlər: cheese (pendir), water (su), furniture (mebel), weather (hava) və s.

Plural form of the noun(İsimin cəm forması)

İsimlərin cəm formasını düzəldərkən onları şərti olaraq üç müstəqil qrupa bölmək olar:

1. İsimlərin sonuna –s və ya –es şəkilçilərini əlavə etməklə cəm forması düzələn isimlər:
a hand – hands (əl-əllər), a map- maps (xəritə- xəritələr)
Sonu cingiltili samit və saitlərlə bitən isimlərin sonuna qoşulan -s sonluğu [z] kimi, kar samitlərdən sonra isə [s] kimi oxunur, məs:
hands [z], names [z], pens [z], trees [z] və s.
maps [s], books [s], parks [s], streets [s] və s.
Əgər tək isimlər –s, -ss, -x, -ch, -sh və -o hərfləri ilə bitərsə belə isimlərin cəmi isimlərin sonuna –es şəkilçisi artırılmaqla düzəlir. Bu halda –es sonluğu [iz] kimi oxunur, məs:

class- classes [iz]

bush- bushes [iz]

box – boxes [iz]

dish- dishes [iz]

bench – benches [iz]

fish – fishes [iz]

Qeyd: piano və photo sözlərinin cəmi həmin sözlərin sonuna –s şəkilçisi əlavə etməklə düzəlir: piano- pianos, photo – photos.

Sonu –y ilə bitən isimlərdə -y –dən əvvəl samit hərf olarsa belə isimlərə -es cəm şəkilçisi əlavə olunarkən –y hərfi –i hərfi ilə əvəz edilir və isim –es sonluğunu qəbul edir, məs:

city- cities,

family - families

army- armies,

lady- ladies və s.

İsmin sonu –f hərfi ilə bitərsə -es cəm sonluğu əlavə olunarkən –f hərfi –v –yə çevrilir və isim –es sonluğunu qəbul edir, məs:

leaf (yarpaq) – leaves

wolf (canavar)- wolves

life (həyat) – lives

knife (bıçaq) – knives və s

2. Sözü kökündəki sait səsi dəyişməklə cəmi düzələn isimlər:

man – men

(adam- adamlar)

woman – women

(qadın –qadınlar)

foot – feet

(ayaq- ayaqlar)

goose – geese

(qaz- qazlar)

mouse –mice

(siçan –siçanlar)

tooth- teeth

(diş- dişlər)

3. Cəmi xüsusi yolla düzələn isimlər qrupu:

a) tək və cəm formaları eyni olan isimlər:

sheep (qoyun)

sheep (qoyunlar)

deer (maral)

deer (marallar)

fruit (meyvə)

fruit (meyvələr)

swine (donuz)

swine (donuzlar)

b) yalnız cəm formada işlənən isimlər qrupu :

trousers (şalvar)

tongs (kəlbətin)

spectacles (eynək)

scales (tərəzi)

scissors (qayçı)

goods (mal, əmtəə) və s.

(Bu isimlər qrupu həm tək, həm də cəmdə hesab olunur).

Bəzi mürəkkəb isimlərin cəmi aşağıdakı qayda ilə düzəlir:

a) Tire ilə yazılan mürəkkəb sözlərdə əsas məna daşıyan söz cəm şəkilçisi qəbul edir.

hotel- keeper (mehmanxana sahibi) - hotel- keepers

mother-in- law (qayınana) - mothers- in-law

passer- by (yol keçən) - passers- by (yol keçənlər)

- b) Tərkibində man və woman sözləri olan mürəkkəb isimlərin cəmini düzəldərkən hər iki söz cəm şəkilçisi qəbul edir:
man – servant (kişi qulluqçusu) – men- servants
woman- doctor (qadın həkim) – women – doctors
- c) Bitişik yazılan mürəkkəb isimlərin cəmi ismin sonuna –s və ya –es şəkilçisi əlavə olunmaqla düzəlir:
schoolboy (məktəbli oğlan) – schoolboys (məktəbli oğlanlar)
housewife (evdar qadın) – housewives (evdar qadınlar).

The use of Adjective(Sifətin işlənməsi)

Bəzi sifətlər cümlədə ismi xüsusiyyət kəsb etməklə isimləri əvəz edə bilər, yəni cümlədə onların yerində işləyə bilər. Onlar isimləşmiş sifət adlarıdır. Bu halda onlar formaca dəyişməsə də, müəyyən artikl ilə işlənir bütöv bir sinfə aid olan əşyanı bildirir və cəm mənasında çıxış edirlər:

the rich-varlılar, the poor-kasıblar, the old-qocalar

Milliyyəti bildirən sifətlər həmin millətə mənsub olan hər hansı bir şəxsi bildirmək üçün isimləşə bilər:

an American-bir amerikalı, a European- bir avropalı

-an,-ian ilə bitən bu cür sifətlər cəmdə -s sonluğu qəbul edir.

two Americans-iki amerikalı, the Americans-amerikalılar

Cəmdə müəyyənlik artikli ilə işləndikdə bu sifətlər bütöv bir milləti bildirir. the Azerbaijanians-azərbaycanlılar the Norwegians-norveçlilər

-sh və -ch ilə bitən sifətlər -s cəm şəkilçisi qəbul etmir, lakin onların qarşısında müəyyən artikl işlədilir:

The English- ingilislər

The French-fransızlar

Qeyd/Note

Əgər söhbət bütöv bir xalq deyil, ayrı-ayrı fərdlərdən gedərsə, bu sifətlərə -man(-men),-woman(women) sözləri əlavə edilir.

Two Englishmen-iki ingilis (kişi)

Two English women-iki ingilis (qadın)

Lakin: A Spaniard-İspan

Spaniards-İspanlar

-Se və -ss ilə bitən sifətlər (Chinese- çinli, Swiss- İsveçrəli) cəmdə -s sonluğu qəbul etməsələr də, the müəyyən artikli ilə işləndikdə bütöv bir milləti bildirirlər. a Chinese- çinli, three Chinese-üç çinli, the Chinese- çinlilər a Swiss- İsveçrəli, two Swiss-iki İsveçrəli, the Swiss-İsveçrəlilər a Japanese-yapon, four Japanese-dörd yapon the Japanese-yaponlar

DEMONSTRATIVE PRONOUNS(İşarə əvəzliləri)

This (bu) və **that** (o) işarə əvəzliləri Cəm formaları bunlardır. These və those. Cümlədə onlar mübtəda, tamamlıq, təyin və mürəkkəb ismi xəbərin ad hissəsi işlənirlər:

This is a door.

– **bu**, qapıdır (mübtəda)

These are ships.

– **bunlar** gəmi(lər)dir. (Mübtəda)

What are **these**?

- **bunlar** nədir? (Mürəkkəb ismi xəbərin ad hissəsi)

What is **this**?

- **Bu** nədir? (Mürəkkəb ismi xəbərin ad hissəsi)

Which flowers do you want?

- **Bu** xətlər düzdür. (Təyin)

Please give me **that** map.

- Zəhmət olmasa, **o** xəritəni mənə verin. (Təyin)

This (these) işarə əvəzliləri məkan və zamanca yaxın olan əşyanı, şəxsi və Hadisəni bildirmək üçün istifadə olunur. **That (those)** işarə əvəzliləri məkan və zamanca daha uzaq olan əşyanı, şəxsi və hadisəni bildirmək üçün istifadə olunur:

This is a pencil and **that** Is a blackboard.

-**Bu**, karandaşdır,**o**, yazı taxtasıdır.

Put **these** books on the table.

-**Bu** kitabları masanın üstünə qoyum.

This autumn is rather warm.

-**Bu** payız olduqca mülayimdir.

It was long ago. In **those** years there were no skyscrapers in our city.

-Bu, çoxdan olub. **O** vaxtlar bizim şəhərimizdə göydələnlər yox idi.

That night on the 20th of January 1990 was a hard night.

-20 Yanvar 1990-cı ilin gecəsi ağır bir gecə idi.

Such (elə,belə işarə əvəzliyinin tək və cəm forması eynidir və o, cümləsində əsasən təyin funksiyasında çıxış edir.

Where did you buy **such** a nice shirt?

-**belə** gözəl köynəyi haradan almısınız?

I don't like **such** weather.

-Mən **belə** havanı xoşlamıram.

Such flowers are easy to grow.

-**Belə** gülləri becərmək asandır.

Such əvəzliyi mübtəda, tamamlıq,yaxud mürəkkəb xəbərin ad hissəsi kimi də işlənə bilər:

Such was her answer (mübtəda)

-Onun cavabı **belə** oldu.

Some işarə əvəzliyi Azərbaycan dilinə **həmin** yaxud **eyni** kimi tərcümə edilir. Bu əvəzlik müəyyənlik artikli ilə işlədilir.(**the same**).

I would do **the same** again.

-Mən **eyni** şeyi yenədə edərdim

The Present Simple(Indefinite)Tense Form-İndiki sadə(qeyri-müəyyən)zaman forması

1.Bu zaman formasını düzəltmək üçün məsdərdən **to** hissəciyi atılır, 3-cü şəxsin təkində felin sonuna **-s/es** artırılır; he(she,it)speaks/goes.

-s cingiltili samit və saitlərdən sonra[z] kimi, kar samitlərdən sonra[s] kimi oxunur: he reads[ri:dz], he speaks[spi:ks]

-x, -s, -ss, -ch, -sh, -tch, hərf və ya hərf birləşmələri ilə bitən fellərin sonuna **-es** artırılır və [iz] kimi oxunur: teach-teaches, finish-finishes

Felin sonu **-y** hərfi bitərsə və **-y** hərfindən əvvəl samit gələrsə, III şəxsin təkində **-y** hərfi **-i** hərfi ilə əvəz edilir, felin sonuna **-es** əlavə olunur: fly-flies, carry-carries.

Əgər **y** hərfindən əvvəl sait gələrsə, həmin felin 3-cü şəxsin təkində **-y** hərfi dəyişmir və felin sonuna yalnız **-s** şəkilçisi artırılır: buy-buys

to go, to do felləri 3cü şəxsin təkində **-es** qəbul edir: go-goes, do-does

2.Sual forması *to do* köməkçi felinin (do və does) mübtədadan əvvəl işlənməsi və əsas felin (to hissəciksiz) məsdər forması ilə düzəlir:

Do I speak? Does he speak?

3.İnkâr forması *to do* köməkçi felinin indiki sadə zaman forması(do və does), not inkâr hissəciyi və əsas felin (to hissəciksiz) məsdər forması ilə düzəlir:

I do not speak He does not speak

4. İnkâr-sual formasında *not* inkâr hissəciyi mübtədadan sonra işlənilir:

Do you not speak English? / Don't you speak English?

Does he not speak English? / Doesn't he speak English?

Affirmative-Təsdiq

Interrogative-Sual

Negative- İnkâr

I work

Do I work?

I do not work

You work	Do you work?	You do not work
We work	Do we work?	We do not work
They work	Do they work?	They do not work
He(she, it) works	Does he(she, it)work?	He(she, it) does not work

Interrogative-negative – Sual-inkar

Do I not work?

Do we not work?

Do you not work?

Do they not work?

Does he(she, it) not work?

Present Simple işlədilir:

1.Adət halını almış, təkrarlanan, ümumi məlumat bildirən və şəxsi və ya əşyanı səciyyələndirən hərəkətləri bildirmək üçün *every day(week), once a week(year, century), usually, often, always, sometimes, seldom, rarely, never* və s. kimi söz birləşmələri və zərflərlə işlənə bilər.

Tom **has a cold shower** every morning. Tom hər səhər soyuq duş qəbul edir.

I **have a cup of coffee** in the mornings. Mən səhərlər bir fincan kofe içirəm.

We **have an English lesson** every Monday. Biz ingilis dili ilə hər bazar ertəsi məşğul oluruq.

My mother **works** at school. Mənim anam məktəbdə işləyir.(ümumi məlumat bildirən hərəkət)

2.Məlum fiziki və təbii faktları bildirmək üçün;

Water **boils** at 100 C. Su yüz dərəcədə qaynayır.

Magnet **attracts** iron. Maqnit dəmiri cəzb edir.

The Sun **rises** in the East. Günəş şərqdən doğur.

The Moon **moves** round the Earth. Ay yerin ətrafında dövr edir.

3.Zaman və ya şərt budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə *if, till, when, until, before, after, as soon as, as long as, unless, provided that* bağlayıcılarından sonra hərəkət gələcəyə aid olsa da fel sadə indiki zaman formasında işlədilir.

We shall go if he **comes**

We shall go till he **comes**

We shall go unless he **comes** We shall go until he **comes**

We shall go when he **comes** We shall go before he **comes**

Tamamlıq budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə isə *if, when* bağlayıcılarından sonra sadə gələcək zaman forması işlədilə bilər.

I wonder **when he will come**. Maraqlanıram ki, o nə zaman gələcək

He asks **if we shall go**. O soruşur ki, biz gedəcəyikmi

4. İcrası cədvəl və ya qrafik üzrə planlaşdırılmış gələcəyə aid olan qatarın, təyyarənin gəlib çatması, yola düşməsi, konsertin, tamaşanın, filmin, imtahanın başlanması və ya qurtarması kimi hərəkətlər Simple Present ilə ifadə edilir.

The train **starts** at 8 a.m, **arrives** at 10 p.m Qatar səhər 8də yola düşür, axşam saat 10da gəlib çatır

The concert **begins** at 12⁰⁰, **ends** at 15⁰⁰. Konsert saat 12⁰⁰da başlanır, saat 15⁰⁰da sona çatır

5. Atalar sözü və el məsəllərində hal və hərəkətləri bildirmək üçün.

Honesty **is** the best policy. Düzlük ən yaxşı siyasətdir

East or west, home **is** best. Gəzməyə qərib ölkə, ölməyə vətən yaxşı

İsmin Yiyəlik halı (The Genetive Case of the Noun)

1. İngilis dilində ismin yiyəlik halı iki yolla düzəlir. İsmin yiyəlik halı tək isimlərin sonuna – ‘s, cəmdə olub –s -lə bitən isimlərdə isə təkəcə apostrof (‘) əlavə etməklə düzəldilir, məs :

the student’s book

the students’ book

(tələbənin kitabı)

(tələbələrin kitabı)

the child’s mother

the children’s mother

(uşağın anası)

(uşaqların anası)

Ali’s sister (Əlinin bacısı)

Ali’s sisters (Əlinin bacıları)

Ali and Sona’s mother

(Əli və Sonanın anası)

Ali’s and Sona’s rooms

(Əlinin və Sonanın otaqları)

-‘s -lə təkcə canlı varlıqların deyil, eyni zamanda cansız isimlərin də yiyəlik halı düzəlidir:

a) zaman bildirən isimlərin yiyəlikdə işlənməsi:

two days’ leave (ikigünlük məzuniyyət)

yesterday’s newspaper (dünənki qəzet) və s.

b) fəsil, ay və gün adlarını bildirən isimlərdə:

winter’s cold (qışın soyuğu); April’s day (aprel günü); Sunday’s rest (bazar günü istirahəti) və s.

c) ölkə və şəhər adlarında :

Baku’s beauty (Bakının gözəlliyi)

Azerbaijan’s capital (Azərbaycanın paytaxtı)

ç) digər sözlərdə:

the moon’s light (ay işığı); the wind’s power (küləyin gücü); the river’s bank (çay kənarı) və s.

2. Cansız isimlərin yiyəlik forması adətən of sözünü ilə düzəlidir:

the door of the room (otağın qapısı)

the view of the city (şəhərin görünüşü)

The Adverb. Zərf

Adverb –Zərf hərəkətin tərzini, zamanını bildirən əsas nitq hissəsidir. Zərf əsasən hərəkətlə bağlıdır.

Ex-Mən sürətli qaça bilirəm- I can run quickly.

Morfoloji quruluşuna görə zərflər 4 yerə bölünür;

Sadə zərflər- The Simple Adverbs-Yalnız 1 kökdən ibarət olur.

Ex- here- burada, there-orada.

Düzəltmə zərflər- The Derivative Adverbs- -Kök və şəkilçidən ibarət olur. Əksər tərzli hərəkət zərfləri sifətin sonuna ly şəkilçisi artırmaqla düzəlir. ward - şəkilçisi də istiqamət bildirən zərf əmələ gətirən şəkilçidir. ex- nice -gözəl-(sifətdir) , nicely- (zərfdir).

Mürəkkəb zərflər- The Compound Adverbs- İki və ya daha artıq kökün birləşməsindən əmələ gəlir.-sometimes- bəzən

Tərkibi zərflər- The Composite Adverbs-Sözünülərin iştirakı ilə və ayrı-ayrılıqda işlədilən zərflərdir.

At all- heç, qətiyyəən , at once -dərhal, forever- həmişəlik

Təkhəcalı zərflərin eləcə də early zərfinin müqayisə dər. Ex- earlier, üstünlük dərəcəsi est ilə düzəlir. Ex- earliest. Adi dərəcə heç bir şəx qəbul etmir. Ex- early- erkən. Sifətdən fərqli olaraq zərfin üstünlük dərəcəsinin qarşısında heç vaxt the artikılı olmur.

Bəzi zərflərin müqayisə və üstünlük dərəcələri hər 2yolla düzəlir. Şifahi nitqdə slow və quick zərf kimi də işlənir. ex. often -oftener- oftenest .

Üstünlük dərəcəsində olan zərfdən sonra of sözönlü ifadə, hamıdan yaxşı, pis və s. mənasında işlənərsə, və ya nəzərdə tutularsa , həmin zərf və ya the artikılı ilə, ya da the artikılısız işlənə bilər. ex- I think Tom sang (the) best of all. Mən düşünürəm ki, Tom hamıdan yaxşıdır.

Zərfin müqayisə dərəcəsi a lot of, little sözləri ilə qiymətləndirilir.

ADVERBS OF FREQUENCY-Qeyri-müəyyən (sıxlıq) zaman zərfləri

Azərbaycan dilində olduğu kimi İngilis dili qrammatikasında da zərf və zərf növləri mövcuddur. İlk öncə, zərflər və növlərindən danışmadan əvvəl zərfin nə olduğunu sizlərə xatırladaq; hərəkətin icra tərzini, zamanını, miqdarını, əlamətini və s. bildirir. İngilis dilində də zərfin funksiyası eynidir. Ana dilimizdə tərz-hərəkət, zaman, yer, kəmiyyət zərfləri mövcuddur və İngilis dilində zərflərin də mənaca növləri vardır.

1. Always” İngiliscə sıxlıq zərfi **“həmişə, hər zaman”** mənasına gəlir.

Cümlədəki yeri köməkçi fəldən sonra, cümlənin başında və sonunda da ola bilər.

Example: Always be patient what you want to have for. – İstədiyiniz şey üçün hər zaman səbrli ol.

The husband is always the last to know. – Əri həmişə sonunu bilən olur.

The shoemaker’s son always goes barefoot. – Ayaqqabı ustasının oğlu həmişə ayaqyalın gedir.

Let patience grow in your garden always. – Bağınızda həmişə səbr böyüsün.

All truths are not always to be told. – Bütün həqiqətlər həmişə deyilmir.

2. Usually mənəsi **“ümumilikdə, ümumiyyətlə”**-dir. Cümlədəki yeri köməkçi feldən sonra gəlir.

- Angels are usually shown in pictures dressed in white. – Mələklər ümumiyyətlə şəkillərdə ağ libas geyinmiş göstərilir.
- The man who makes no mistakes does not usually make anything. – Səhv etməyən kişi ümumiyyətlə heç bir şey etməz.
- Business letters are usually formal. – Biznes məktubları ümumilikdə rəsmi olur.
- Mother usually grinds down the food for the baby. – Ana adətən körpə üçün yeməyi əzir.
- The alphabet is usually ascribed to the phoenicians. – Əlifba adətən finikiyalılara aid edilir.

Generally Mənası və Nümunələr

“Generally” mənəsi **“ümumilikdə, ümumiyyətlə”**-dir. Cümlədəki yeri köməkçi feldən sonra gəlir.

- The new drug will be generally available from January. – Yeni dərman ümumiyyətlə yanvar ayından etibarən satışa təqdim ediləcək.
- The house is in a generally poor condition. – Ev ümumiyyətlə pis vəziyyətdədir.
- He was a generally unpopular choice for captain. – O, kapitanlıq üçün ümumiyyətlə populyar olmayan bir seçimdi.
- We generally go to the sea for our holidays. – Tətillərimizdə ümumiyyətlə dənizə gedirik.-
- There is no generally accepted definition of life. – Həyatın ümumiyyətlə qəbul edilmiş bir tərif yoxdur.

Often Mənası və Nümunələr

“**Often**” sıxlıq zərfi “**tez-tez**” mənasına gəlir. Cümlədəki yeri köməkçi feldən sonra gəlir.

- Fear is often greater than the danger. – Qorxu tez-tez təhlükədən daha böyükdür.
- Reason deceives us often, conscience never. – Ağıl bizi tez-tez aldadır, vicdan heç vaxt.
- Man’s best plans often miscarry. – İnsanın ən yaxşı planları çox vaxt səhv olur.
- Money is often lost for want of money. – Pul tez-tez pul ehtiyacı səbəbilə itir-gedir.
- Liberty often degenerates into lawlessness. – Azadlıq tez-tez qanunsuzluğa çevrilir.

Sometimes Mənası və Nümunələr

“**Sometimes**” zərfinin tərcüməsi “**bəzən**”-dir. Cümlədəki yeri köməkçi feldən sonra, cümlənin başında və sonunda da ola bilər.

- Imagination is sometimes more vivid than reality. – Xəyal bəzən reallıqdan daha canlıdır.
- Sometimes words hurt more than swords. – Bəzən sözlər qılıncdan daha çox incidir.
- Sometimes the best gain is to lose. – Bəzən ən yaxşı qazanc itirməkdir.
- Silence is sometimes the severest criticism. – Sükut bəzən ən sərt tənqiddir.
- My job can be very frustrating sometimes. – İşim bəzən çox incidir.

Occasionally Mənası və Nümunələr

“**Occasionally**” zərfinin tərcüməsi “**arada, arada-bir**” olaraq keçir. Cümlədə istifadə yeri köməkçi feldən sonra, cümlənin başında və sonunda da ola bilər.

- We go for walks in the fields occasionally. – Arada tarlalarda gəzintiyə çıxırıq.
- Diligent students occasionally fail this subject. – Çalışqan tələbələr ara-sıra bu dərisdə müvəffəq etmirlər.
- Occasionally Alice would look up from her books. – Alice arada kitabları üçün yuxarı baxırdı.
- Farmers occasionally plough up old Indian relics. – Fermerlər ara-sıra köhnə Hindistan qalıqlarını şumlayır.
- She watches the kids for us occasionally. – Arada bizim üçün uşaqlara baxır.

Seldom Mənası və Nümunələr

“**Seldom**” məna olaraq “**nadirən, nadir hallarda**” tərcüməsini verir. Cümlədə istifadə yeri köməkçi feldən sonra və cümlənin sonunda ola bilər.

- A threatened blow is seldom given. – Təhlükəli bir zərbə nadir hallarda verilir.
- People too seldom see their own faults. – İnsanlar çox nadir hallarda öz səhvlərini görürlər.
- Great men’s sons seldom do well. – Böyük kişilərin oğulları nadir hallarda yaxşı işlər görürlər.
- A hasty man is seldom out of trouble. – Tələsik insan nadir hallarda problemdən qurtulur.
- Two dogs over one bone seldom agree. – Bir sümüyün üzərində iki it nadir hallarda razılaşırlar.

Rarely Mənası və Nümunələr

“**Rarely**” mənası “**nadir hallarda, nadirən, seyrək hallarda**”-dır. Cümlədə istifadə yeri köməkçi feldən sonra və cümlənin başında ola bilər.

- His mother had rarely criticized him or any of her children. – Anası nadir hallarda onu və ya uşaqlarını tənqid etmişdi.
- Dark-skinned people rarely develop skin cancer. – Tünd dəriyə sahib insanlar nadir hallarda dəri xərçənginə tutulurlar.
- The love of money and the love of learning rarely meet. – Pul sevgisi və öyrənmə sevgisi nadir hallarda uzlaşır.
- The snake’s venom is rarely lethal to humans. – İlan zəhəri insanlar üçün nadir hallarda öldürücüdür.
- This is an area rarely visited by Europeans. – Bura avropalıların nadir hallarda gəzdirdiyi bir ərazidir.

Hardly Ever Mənası və Nümunələr

“**Hardly ever**” sıxlıq zərfi “**çətinki, demək olar ki heç vaxt**” tərcüməsini verir. Cümlədəki yeri köməkçi feldən sonra gəlir.

- In Italy people hardly ever cohabit. – İtaliyada insanlar demək olar ki, birlikdə yaşamırlar.
- She hardly ever goes out. – O, demək olar ki, heç vaxt çölə çıxmır.
- I had hardly ever spoken to him. – Mən onunla demək olar ki, heç vaxt danışmıram.

- She hardly ever calls me. – O, demək olar ki, heç vaxt mənə zəng etmir.
- You hardly ever see owls in the daytime. – Çətinki, gündüz bayquş görəsən.

Never Mənası və Nümunələr

“**Never**” sıxlıq zərfinin tərcüməsi “**heç vaxt, əsla**”-dır. Cümlədə istifadə yeri köməkçi feldən sonra və cümlənin başında ola bilər. Nadirən cümlə sonunda görməyiniz mümkündür.

- Never trust another what you should do yourself. – Heç vaxt başqasına güvənməyin, nə edəcəksinizsə, özünüz edin.
- It is never too late to mend. – Düzəltmək heç vaxt gec deyil.
- Lost time is never found again. – İtmiş vaxt bir daha tapılmır.
- A kind word is never lost. – Xoş bir söz heç vaxt itirilmir.
- Vain glory blossoms but never bears. – Boş şöhrət çiçəklənir, lakin, heç vaxt daşımır.

Zaman bildirən sözlər (Prepositions of time)

1. At, in, on.

At dəqiq vaxt bildirmək üçün işlənir.

*The morning session begins **at** 8.30 and ends at noon.*

-Səhər sessiyası 8.30 -da başlayır və günorta saatlarında bitir.

In müddəti ifadə etmək üçün işlənir.

*We usually listen to music **in** the evening.*

- We ümumiyyətlə axşam saatlarında musiqi dinləyir.

Nəyinsə baş verməsi və ya tamlanmasından əvvəlki müddəti bildirmək üçün in işlənə bilər.

On hansısa bir gün və ya günün bir hissəsi və tarixlər üçün işlənir.

*The exam is **on** May 30th*

- İmtahan mayın 30 -da olacaq.

Bəzi hallarda danışığ zamanı on atılır, On həmçinin xüsusi günlər və ya hadisələr üçün işlənir.

*What do you do **on** Christmas Day?*

- Milad günündə nə edirsən?

Yer bildirən sözlülər (Prepositions of place)

1. At, in, on

At her hansı bir əşya nəyinsə yanında olduqda, lakin ona toxunmadıqda işlənir. At həmçinin dərəcə və səyahət haqqında danışdıqda işlənir.

We'll meet you at the bus stop.

- Sizinlə avtobus dayanacağında görüşəcəyik.

Hər hansı bir əşya nəyinsə içərisində olduqda in işlənir. In həmçinin yer haqqında ümumiyyətlə ərazi kimi, məsələn ölkə və şəhər haqqında danışarkən işlənir.

Roy is going to spend a week in Tuscany this summer.

- Roy bu yay Toskanada bir həftə keçirəcək.

On hər hansı bir əşya nəyəsə toxunduqda, yəni onun üzərində (səthində) olduqda işlənir. On həmçinin düz sıra, cərgə kimi yerlər, məsələn çay, yol haqqında danışdıqda işlənir.

She reached over and put her hand on his.

- Əlini uzadıb əlini onun üstünə qoydu.

THE MODAL VERB CAN (CAN MODAL FELİ)

Can modal feli – bacarmaq,bilmek demekdir. İki zaman formasi var:

1. İndiki zaman formasi – **can**

I can		We can	
You can	+ <i>work</i>	You can	+ <i>work</i>
He (she,it) can		They can	
Can you		you can not	
Can he	+ <i>work?</i>	He can not	+ <i>work</i>
Can they		They can not	

John **can** play tennis well. Con tennis oynamagi yaxsi bacarir.

2. Kecmis zaman formasi – **could**

I could		We could	
You could	+ <i>work</i>	You could	+ <i>work</i>
He (she,it) could		They could	
Could you		You couldn't	
Could he	+ <i>work</i>	He couldn't	+ <i>work</i>
Could they		They couldn't	

Could you run fast when you Siz daha genc olanda suretle qaca
Were younger? Bilirdinizmi?

Diger zaman formalarini ifade etmek zerureti yarandiqda can modal felinin evezine onun ekvivalentinden, yeni menace ona yaxin olan **to be able to** konstruksiyasından istifade olunur.

I **haven't been able** to see him Seherden beri ona gore
since morning. Bilmemisem.

He said he **hadn't been able to**
Find his documents.

O dedi ki, senedlerini tapa
Bilmeyib.

İngilis dilində modal feiller ilə yanaşı onlara yaxın mənalı ifadə edən əvəzedicilər də vardır.

Can = to able to (bacarmaq, qabiliyyetində olmaq)

Mes: I can speak English. Men ingliscə danisa bilirem.
I am able to speak English to my friends.
You can work again. – Sen yeniden isleye bilersen.
You are able to work again.

Məlumdur ki, can feili şəxslər üzrə dəyişmir, ancaq onun əvəzedicisi olan to be able-in tərkibində olan to be feili həm şəxsə, həm də zaman görə dəyişilir, məs.:

The students are not able to make the diagnosis themselves.

Can feilinin gələcək zaman forması yoxdur, ona görə də gələcək zamanda to be able to özü işlənir, məs.:

I shall be able to make diagnosis for future.

To və able – ifadəsinin iştirakı ilə düzələn cümlələrin sual və inkar formaları to be-nin müvafiq formalarına uyğun şəkildə düzəlir, məs.:

They are able to make the diagnosis.

Are they able to make the diagnosis?

They are not able to make the diagnosis for future.

Can (bacarmaq) modal feili çatışmayan (defective) feili olduğundan (can feilində feile məxsus bəzi qrammatik əlamətlər çatışmır.), Onun çatışmayan formalarını yerinə yetirmək üçün həmin mənaya yaxın olan sinonim təbiətli to be able to (qadir olmaq able sifəti “bacarıqlı”, “qabiliyyətli” mənalı daşıyır) ifadəsindən istifadə olunur. Lakin to be able to ifadəsi mənaca can feilindən müəyyən qədər fərqlənir. Can feili ümumiyyətlə hərəkətin mümkünlüyü, fiziki əqli qabiliyyəti və bacarığı bildirir. To be able to isə konkret şərait və vaxt çərçivəsində hərəkətin icrasının fiziki mümkünlüyünü göstərir.

POSSESSIVE PRONOUNS(YİYƏLİK ƏVƏZLİKLƏRİ)

Yiyəlik əvəzlilikləri mənsubiyyət bildirir.
Hər bir şəxs əvəzliyinə müvafiq yiyəlik əvəzliyi var. Yiyəlik əvəzliliklərinin iki forması var:

Asılı forma (Conjoint form) - isimlə işlənən forma

Müstəqil forma (Absolute form) – ismi əvəz edən, yəni isimsiz işlənən forma:

Asılı	Müstəqil
My (mənim) His (onun) Her (onun) Its (onun) Our (bizim) Your (sənin,sizin) Their (onların)	Mine (mənimki) His (onunku (kişi cinsi)) Hers(onunku (qadın cinsi)) Its (onunku (orta cins)) Ours (bizimki) Yours (sənin, sizin) Theirs (onların)

Asılı formada olan yiyəlik əvəzlilikləri cümlədə təyin kimi çıxış edir:

*Please give me **your** glasses.*

- Zəhmət olmasa, **öz** eynəyinizi mənə verin.

***His** story is too long.*

- **Onun** hekayəsi çox uzundur.

*Don't take this chair, **its** leg is broken.*

- Bu stolu götürməyin, **onun** qıçı qırıldı.

***Our** country is large and rich.*

- **Bizim** ölkəmiz böyük və zəngindir.

*I have not seen **their** daughters.*

- Mən **onların** qızlarını görməmişəm.

Müstəqil formada olan yiyəlik əvəzlilikləri cümlədə mübtədə, mürəkkəb xəbər ad hissəsi və tamamlıq rolunda çıxış edən ismi əvəz edir.

Our garden is large, yours is larger, and theirs is the largest.

- **Bizim** bağımız böyükdür, **sizinki** daha böyükdür, **onlarınki** isə ən böyükdür.

Whose is this purse?

- Bu pul kisəsi kimindir?

This purse is mine.

- Bu pul kisəsi **mənimkidir**.

We haven't seen your house. We have seen only theirs.

- Bu **sizin** evinizi görməmişik. Biz yalnız **onlarınkini** görmüşük.

Whose room did she visit?

- O kimin otağına baş çəkdi?

She visited ours.

- O **bizimkinə** baş çəkdi.

THE verb- To Do

Köməkçi fel kimi do aşağıdakı hallarda işlədilir:

- 1) İndiki və keçmiş Simple zaman formalarının sual və inkar şəklini əmələ gətirmək üçün:

Do you speak English?

Sən ingiliscə danışırısan?

Did you go to the cinema yesterday?
kinoya getdinmi?

Dünən gecə sən

- 2) İndiki və keçmiş Simple zamanda qısa təsdiq və inkar cavab vermək üçün:

Do you know this man?

Sən bu adami tanıyırsanmi?

-Yes, I do (və ya No, I don't)- Bəli, tanıyıram (və ya Xeyr,
tanımıram)

- 3) Felin əmr formasının inkar şəklini əmələ gətirmək üçün:

Don't go.

Getmə.

- 4) Have felinin sual və inkar şəklini əmələ gətirmək üçün:

Do you have children?

Uşaqların varmı?

He doesn't have a car?

Onun maşını yoxdur.

Did you have any classes yesterday?
oldumu?

Dünən məşğələləriniz

- 5) Be felinin əmr formasının inkar şəklini əmələ gətirmək üçün:

Don't be angry.

Qəzənlənmə.

- 6) Əsas məna daşıyan felin mənasını daha da gücləndirmək və xüsusilə qeyd etmək üçün:

I do love you.

Mən səni (ürəkdən) sevirəm.

He does know the language.

O, dili həqiqətən bilir.

I did tell him everything.
dedim (əmin ola bilərsiniz)

Mən ona hər şeyi

- 7) Əmr cümlələrində xahiş və israr bildirmək üçün do feli əsas feldən əvvəl gəlir.

Do write a letter to us. Bizə məktub yazın (xahiş edirəm).

Do come to our place.

Mütləq bizə gəlin.

- 8) Əsas məna daşıyan feli cümlədə təkrar etməmək üçün:

He speaks English better than
məndən yaxşı danışır.
I do. (I speak əvəzinə)

O, ingilis dilində

They go to the theatre more often this year than they did last year-Onlar bu il teatra keçən ilə nisbətən daha tez-tez gedirlər.(They went əvəzinə)

Əsas məna daşıyan fel kimi do <etmək> mənasında işlədilir.

I will do this work tomorrow.

Mən bu işi sabah edəcəyəm.

We do a lot of exercises at home.

Biz evdə çoxlu tapşırıq edirik.

THE VERB- To Have

Köməkçi fel kimi have Perfect zaman formalarını əmələ gətirmək üçün işlədilir.

Əsas fel kimi have << varı olmaq, malik olmaq>> mənasını verir və cümlənin xəbəri kimi çıxış edir.

I have many friends in this city. Bu şəhərdə mənim çoxlu dostum var.

I had many lessons yesterday. Dünən mənim çox dərsim oldu.

Müasir ingilis dilində indiki zamanda <<varı olmaq, sahib olmaq>> mənasında daha çox have got(has got) ifadəsi işlədilir.

I have got a new car. Mənim yeni bir maşınım var.

I have a new car.

Have got xəstəlik, nasazlıq bildirən sözlərlə də işlədilir.

I have got a headache. Başağrım var. (Başım ağrıyır.)

Have felinin keçmiş zamanı had olur.

We had a car last year. Keçən il bizim maşınımız var idi.

Have got keçmiş zamanda işlədilmir.

Sual şəkli iki yol ilə düzəlidir:

1) Have mübtədadan əvvəl gəlir.

Have you any English books? Sizin hec ingilis kitabınız varmı?

Have you got any English books?

2) To do köməkçi felindən istifadə edilir.

Do you have any English books? Sizin heç ingilis kitabınız varmı?

İnkarda indiki zamanda haven't/hasn't, haven't got/ hasn't got, don't have / doesn't have işlədilir.

I haven't any books.

I don't have any books.

Mənim heç kitabım yoxdur.

I haven't got any books.

Keçmiş zamanın sual və inkarını əmələ gətirərkən did, didn't köməkçi felindən istifadə edilir.

Did you have a car last year?

Keçən il sizin maşınınız varmı?

We didn't have time to finish our work.
olmadı.

İşimizi qurtarmaq üçün vaxtımız

Have feli gələcək zamanda shall have/will have olur.

We shall (we'll) have two more lessons
tomorrow.

Sabah bizim daha iki dərsimiz
olacaq.

Gələcək zamanda sual cümlələrində shall, will mübtədadan qabaq gəlir:

Will you have any time to visit
museums?

Sizin muzeylərə getməyə vaxtınız
olacaqmı?

İnkarda not hissəciyi shall və will felindən sonra gəlir: shall not (shan't) have, will not (won't) have.

Have to modal fel kimi icrası vacib olan hərəkəti bildirir. Lakin have to ilə həmin mənanı ifadə edən must arasında müəyyən məna fərqi var. Must feli danışanın şəxsi hisslərinin və münasibətini bildirir.

<You must help him> dedikdə biz belə hesab edirik ki, siz ona kömək etməlisiniz (bu sizin borcunuzdur).

I have not seen Ali recently. I must
phone him.

Bu günlər Əlini görməmişəm.
Ona zəng etməliyəm.

Bu cümlədə danışan özü lazım bilir ki, Əliyə zəng eləsin.

My eyesight is not very good. I have
to wear glasses for reading.

Gözlərim pis görür. Oxuyanda
gözlük taxmalıyam.

Bu cümlədə hərəkətin vacibliyi vəziyyətdən irəli gəlir.

Əgər sürücüyə <You have to turn right here> (Buradan saga dönməlisən) deyiriksə, bunu şərait, vəziyyət, küçə hərəkəti qaydaları tələb edir.

Sual və inkar cümlələrində do köməkçi felindən istifadə edilir:

Do you have to go there right now?

Sən ora elə indi getməlisən?

Your mother doesn't have to work.

Anan işləməli deyil (işləməyi vacib deyil).

İndiki zamanda görülməsi vacib olan bir iş haqqında danışıarkən konteksdən asılı olaraq həm must, həm də have to işlətmək olar.

Keçmiş və ya gələcək zamanda isə yalnız have felindən (had to, will have to) istifadə edilməlidir.

She will have to call a doctor for the child.

O, uşaq üçün həkim çağırılmalı olacaq.

I had to go there alone.

Mən oraya tək getməli idim.

Had to ifadəsinin sual və inkarı did feli vasitəsi ilə əmələ gəlir.

Why did you have to go there?

Siz nə üçün ora getməli oldunuz?

You didn't have to go there.

Siz ora getməli deyildiniz.

Have feli <var> mənasında Continuous zamanda işlədilir.

Have feli bir qisim isimlərlə müxtəlif mənada söz birləşməsi əmələ gətirir.

have a party

qonaqlıq vermək/keçirmək

have a holiday

məzuniyyətdə/tətildə olmaq

have a nice time

vaxtını şən keçirmək

have a talk

söhbət etmək

have a discussion

müzakirə etmək

have a walk

gəzintiyə çıxmaq

have a rest

istirahət etmək

have a bath

vanna qəbul etmək, çimmək
(hamamxanada)

have a smoke

siqaret çəkmək

have a dream

yuxu görmək

have a baby

uşağı olmaq (doğmaq)

have a look

gözucu baxmaq, nəzər salmaq

Bu ifadələr Continuous zamanda da işlədilir.

He is having a nice time.

O, vaxtını şən keçirir (hal-hazırda).

Where is Mother? – She is having
a bath

Ana haradadır? – O çimdir.

Have feli bəzi isimlərlə artiklsız işlədilir.

have breakfast

səhər yeməyini yemək

have lunch

nahar etmək

have dinner

nahar etmək

There is, There are

Be feli there sözü ilə birlikdə (there is,there are) bir şəxsin və ya bir əşyanın bir yerdə olduğunu xəbər vermək isdədikdə işlədilir. Bu ifadə adətən cümlənin əvvəlində olur.Bu ifadədən sonra mübtəda, mübtədadan sonra isə mütləq yer zərfliyi gəlir.

There is, there are ifadəsi Azərbaycan dilinə <var,vardır> sözləri vasitəsilə tərcümə edilir:

There is a library in our institute.

Bizim institutda kitabxana var.

There are many parks in our city.

Şəhərimizdə çoxlu park var.

Diqqət etmək lazımdır ki, *there* sözünün bu ifadədə ayrılıqda heç bir mənası yoxdur. There is a telephone on the table cümləsində *there* sözü orada mənasını deyil, is feli ilə birlikdə var, vardır mənasını verir. Məzmunun asılı olaraq cümlədə orada zərfini işlətmək lazım gəldikdə there (orada) sözü yer zərfliyi kimi cümlənin sonunda gəlir:

There is a telephone there.

Orada telefon var.

QEYD: There is a telephone on the table cümləsini The telephone is on the table cümləsi ilə səhv salmaq olmaz. Birinci cümlədə biz telefonun mövcud olması haqqında məlumat veririksə, ikinci cümlədə telefonun məhz harada olduğunu nəzərə çatdırırıq.

Cümlənin məzmunundan asılı olaraq be feli müxtəlif zaman formasında işlədilər: *there is, there are, there was, there were, there have been, there has been, there had been, there will be, there would be.*

There was a concert yesterday.

Dünən konsert var idi.

There will be a meeting tomorrow.

Sabah iclas olacaq.

There have been many guests from foreign countries in our city this month.

Bu ay şəhərimizdə xarici ölkələrdən çoxlu qonaq olub.

Sual cümlələrində be feli there sözündən əvvəl gəlir.

Is there a telephone on the table?

Stolun üstündə telefon varmı?

Was there a conference at the institute yesterday?

Dünən institutda konfrans var idimi?

Sual cümlələrində be feli başqa bir köməkçi felle işlədikdə there sözündən əvvəl həmin köməkçi fel, sonra isə be işlədilir:

Will there be a meeting tomorrow?

Have there been many guests from foreign countries in our city this month?

Bu ifadə ilə başlayan cümlələrin inkar şəkli iki qayda ilə əmələ gəlir: 1) not inkar sözü vasitəsilə, 2) no inkar əvəzliyi vasitəsilə:

There is not any school in this village.

Bu kənddə məktəb yoxdur.

There is no money in the purse.

Pul kisəsində heç pul yoxdur.

There is ifadəsi ilə başlayan cümlələrdə iki və ya daha çox mübtədə olduqda xəbər kəmiyyətə görə birinci mübtədə ilə uzlaşır:

There is a book and some pencils in
qələm
my bag.

Çantamda bir kitab və bir neçə
var.

There are ten students and a teacher
var.
in the classroom.

Otaqda on tələbə və bir müəllim

Davamedici zaman formaları-The Continuous Tense Forms

Bu qrupa daxil olan zaman formaları hal-hazırda, keçmişdə yaxud gələcəkdə dəqiq bir vaxtda davam edən, inkişafda olan hərəkətləri ifadə etmək üçün işlənir. Bu halda həmin hərəkətin bir proses kimi davam etməsi əsas götürülür.

-Where is Ann? –She is writing a letter. – söhbət gedən zaman Anna məktub yazmaqla məşğuldur.

The boy was reading a book when we entered the room - Biz otağa daxil olanda oğlan kitab oxumaqla məşğul idi (yəni oxuyurdu)

Tomorrow at 6 they will be packing their things – Sabah saat 6-da onlar əşyalarını qablaşdırmaqla məşğul olacaqlar; onlar buna saat 6-dan əvvəl başlayacaq və həmin andan sonra da bununla məşğul olmaqda davam edəcəklər.

Aşağıdakı fellər Continuous zaman formalarında işlənir:

to love(sevmək), to like(xoşlamaq), to dislike(xoşu gəlməmək), to hate(nifrət etmək), to know(bilmək), to understand(başa düşmək), to recognize(tanımaq), to

remember(yadına düşmək), to want(istəmək), to forget(unutmək), to wish(arzulamaq), to desire(arzulamaq), to prefer(üstünlük vermək), to notice(görmək), to see(görmək), to hear(eşitmək), to belong(məxsus olmaq), to contain(ibarət olmaq), to have(malik olmaq), to possess(malik olmaq) və s.

İndiki davamedici zaman forması-The Present Continuous Tense Form

Bu zaman forması köməkçi *to be* felinin indiki zamana uyğun şəxs formaları (am, is , are) və əsas məna daşıyan felin indiki zaman feli sifət forması (P I) vasitəsi ilə düzəlir

am / is / are + P I

Affirmative-Təsdiq

Interrogative- Sual

Negative-İnkâr

I am working

Am I working

I am not working

He(she, it) is working

Is he(she, it) working?

He(she, it) is not working

We are working

Are we working?

We are not working

You are working

Are you working?

You are not working

They are working

Are they working?

They are not working

Negative- interrogative –inkar –sual

Am I not working?

Is he(she, it) not working?

Are we not working?

Are you not working?

Are they not working?

1.İndiki davamedici zaman forması danışmaq anında, yaxud hal-hazırda davam etməkdə olan hərəkətləri ifadə etmək üçün **now, at present, at the moment, still** və s. zərflərlə işlədilir.

Look. It **is raining**. Baxın. Yağış yağır.

Don't make a noise. The baby **is sleeping**. Səs eləmə. Uşaq yatır.

Baku **is growing** day by day. Bakı günbəgün böyüyür.

I am learning English at present.

Mən hazırda ingilis dili öyrənirəm.

2.İçərisində olduğumuz dövr ərzində davam etməkdə olan prosesləri ifadə etmək üçün:

The prices are going up. Qiymətlər qalxır.

3.Yaxın gələcəyə aid planlaşdırılmış iş və yaxud hərəkətləri bildirmək üçün (xüsusilə **come, go, stay, leave** və s. fəllərlə)

We **are leaving** tonight. Biz bu axşam yola düşürük.

Are you staying here till September? Siz sentyabradək burada qalacaqsınız?

My sister **is coming** tomorrow. Bacım sabah gəlir (gələcək)

Indefinite Pronouns (Qeyri-müəyyənlik əvəzliləri)

	1.bir neçə (sayılan cəm)	some books-bir neçə kitab
SOME	2.bir qədər (sayılmayan tək)	some water-bir qədər su
	3.bəzi (inkar cümlələrdə)	some people-bəzi insanlar/1 neçə adam

QEYD 1:Some əsasən **təsdiq** cümlələrdə işlənir.

İstisna A:Some <<bəzi>> mənasını verdikdə **inkar** cümlələrdə də işləyə bilər:

Some people **don't** like rock music.(inkar)- Bəzi insanlar rok musiqisini sevmirlər.

İstisna B:Some **təklif,xahiş** bildirən sual cümlələrdə də işləyə bilər.

(Yəni,**Can?,Could?,Would like?** işlənən cümlələrdə)

a) **Can** you give me **some** money? (sual cümlə)-Mənər bir az pul verə bilərsən?

b) **Could** you bring me **some** water? (sual cümlə)-Mənə bir az su gətirə bilərsiz?

c) **Would** you like **some** coffee? (sual cümlə)-Bir az kofe istərdinizmi?

QEYD 2:

SOME +the,a,an OLMAZ! amma

SOME +OF+THE

Some money-bir az pul

Some of the money-pulun bir hissəsi

Some people-bir neçə adam

Some of the people-insanların bir neçəsi

QEYD 3:

SOME +İsim→MÜTLƏQ OLMALIDIR!

Amma bəzən **some**-dan sonra təkrara yol verməmək üçün isim işlənməyə bilər. Bu zaman mütləq əvvəldə həmin ismin adı verilməlidir.

There are many **pens** on the table. Give me **some**.

(Stolun üstündə çoxlu qələm var. Mənə bir neçəsini ver)

QEYD 4:

SOME+ body (one),thing,where= Mürəkkəb qeyri-müəyyən əvəzlilər (törəmələr)

SOMEONE-kimsə

feillə uzlaşır.

SOMEBODY-kimsə

SOMETHING-nəsə

SOMEWHERE-harasa

işlənir!

1. Bunlar yalnız tək

2.+ Of olmaz!

3.+ İsim olmaz!

4. Yalnız təsdiqdə

5.+ else işlənə bilər!

6.+ sifət işlənə bilər!

1. Somebody is at the door. (Qapıda kimsə var)

2. Somebody+**of**, (olmaz),amma some+of (olar)

3. Somebody+**girl**- Olmaz!

4. Somebody+**doesn` t** wants to see him.(olmaz)

5. **Someone else**-daha kimsə

Somebody else-daha kimsə

Something else-daha nəşə

Somewhere else-daha harasa

Let`s go **somewhere else**,we still have time.

There is **someone else** in the room.

***Else** -<<daha>> deməkdir. Sual əvəzlilikləri və törəmə əvəzliliklərindən sonar işlənilir. Heç bir halda özündən sonra isim tələb etmir.

else+ İSİM(OLMAZ!)

6. **Something+interesting**-maraqlı nəşə (sifət)

Turn on the TV. There is something interesting.

(Televizoru yandırın. Maraqlı nəşə var)

ANY

1. **bir neçə** (sayılan cəm)

2. **bir qədər** (sayılmayan tək

3. **istənilən** (təsdiq cümlələrdə

QEYD 1: ANY əsasən sual və inkar cümlələrdə işlənilir.

I see **some milk** on the table.(**təsdiq cümlə**)

Do you see **any milk** on the table?(**sual cümlə**)

I don`t see **any milk** on the table.(**inkar cümlə**)

QEYD 2: ANY <<istənilən>>,<<hər hansı bir>> mənalarını verdikdə **təsdiq** cümlələrdə də işlənə bilər.

You may take **any book** you want (təsdiq cümlə)

(**İstədiyin kitabı** götürə bilərsiniz).

QEYD 3: Əgər cümlədə **if,without(-sız)** varsa həmin cümlələrdə **any** işlənilir.

If you have **any** problem, call me please.

(Əgər hansısa problemin olsa, xahiş edirəm mənə zəng vur.)

I did it **without any** help.

(Mən onu heç bir kömək olmadan etdim)

QEYD 4:

Any book (**sayılan tək**)

MÜTLƏQ

Any books (**sayılan cəm**) **ANY+İSİM**

OLMALIDIR!

Any bread (**sayılmayan**)

*Amma **some**-da olduğu kimi təkrara yol verməmək üçün **any**-dan sonra isim işlənməyə bilər.

QEYD 5:

**ANY + one (body) ,thing,where =Mürəkkəb-qeyri müəyyən əvəzlilər
(törəmələr)**

Any-in törəmələri	Sualda	İnkarda
Anyone	-kimsə	-heç kim
Anybody	-kimsə	-heç kim
Anything	-nəsə	-heç nə
Anywhere	-harasa	-heç yer

***some**-da olduğu kimi **any-nin də törəmələrindən** sonra **isim, of İŞLƏNMİR!**

Feillə həmişə **təkdə** uzlaşır. Onlardan sonra **else, sifət** işlənə bilər.

Is there anything interesting on TV?

There is not anything interesting on TV.

There is not anybody else here.

Törəmələrin Yiyəlik halı: Mürəkkəb qeyri-müəyyən əvəzlilərin yiyəlik halı `s-lə düzəlir. (Yəni, canlı isimlərdə olduğu kimi)

Somebody`s hand-kiminsə əli

Someone`s bag is left here-Kiminsə çantası burada qalıb.

QEYD 6:ANY-a/an artikllarını da əvəz edə bilər.

Any pen = **a** pen

QEYD 7:ANY +artikl,(OLMAZ!) amma ANY+OF+THE olur.

Any of the boys

Any of x these boys→əvəzlik olduqda artikl düşür.

QEYD 8:

SOME + OTHER

bir neçə başqa

ANY + OTHER

SOME + MORE

bir neçə artıq

ANY + MORE

THE QUANTIFIERS-Little, Few/Much, Many

Much, many,(a) little,(a) few qeyri-müəyyən əvəzlilər qrupuna daxildir. Onlar həm isimlərin əvvəlində işlənilib onları təyin edir, həm də mənaya uyğun olaraq isimlərin əvəzinə işlənilə bilər.

Deməli, onlar cümlədə mübtəda, tamamlıq, təyin funksiyasında işlənilir.

Many,(a) few sayılan cəm, **much,(a) little** isə sayıla bilməyən isimlə işlənilir və ya onları əvəz edirlər. Bu sözlər Azərbaycan dilində aşağıdakı mənalarda işlənilirlər.

Many,Much – çox(çoxu)

Little,Few - lap az, az-miqdarca kifayət olmayan,demək olar ki,heç

a Few – bir neçə

a Little – bir az, bir qədər miqdarca kifayət qədər.

Many books – çox kitab

Much coffee – çox kofe

a few girls – bir neçə qız

Few boys – az oğlan

a Little juice – bir az şirə

Little milk – az süd

Little, few əvəzlilərinin də müqayisə və üstünlük dərəcələri var.

Little – **less** – **least** = az – daha az – lap az

Few – **fewer** – **fewest** =az – daha az – lap az

We have **less** time today.

-Bu gün bizim az vaxtımız var.

He has **fewer** friends.

-Onun daha az dostları var.

Təsdiq cümlələrin **few, little** sözləri çox az işlədilir.

A few, a little sözləri ilə qarışdırılmamaq üçün onların əvəzinə **hardly any** və ya **not much, not many** işlədilir.

I've got **little** time. (I haven't got **much** time.)

-Mənim az vaxtım var. (mənim çox vaxtım yoxdur.)

Əgər **few, little** sözləri **very, too, so, how** zərflərindən biri ilə təyin olunursa onda onlar təsdiq cümlələrində işlədilir.

I have **so little** time today - Bu gün elə az vaxtım var.

There are **very few** people at the station's

Vagzalda çox az adam var.

To Be Going TO (future plans)

Gələcəklə bağlı planlanmış hal və hərəkətlərdə Going to istifadə edilir

əgər hər hansı hal və hərəkət əvvəlcədən planlaşdırılmayıbsa və tezliklə olmasına qərar verilibsə o zaman 'going to' istifadə edilir. Cümlə nümunələrinə baxaq:

- **They are going to get married in three days** -onlar üç gün içərisində evlənəcəklər (planlaşdırırlar)
- **A: Did you give him his present?** -sən ona hədiyyəsini verdinmi?
- **B: No. I am going to give it to David tonight at dinner** -xeyr. Mən hədiyyəni ona bu gecə axşam yeməyində verəcəyəm.
- **A: Are you coming to the opera tonight?** -sən bu gecə operaya gələcəksən?
- **B: No, I am not. I am going to go to the cinema with my mom** -xeyr, gəlmirəm. Mən anamla kinoteatra gedəcəyəm.

Müəyyən bir hadisənin reallaşdığına dair sübut varsa Going to istifadə edilir

Müəyyən bir hadisənin tezliklə baş verəcəyinə dair güclü sübut varsa, o zaman 'be going to' qəlibindən istifadə edilir. Nümunələrlə tanış olaq:

- **A: Look at the sky!** -buludlara bax!
- **B: It is going to rain** -yağış yağacaq.
- **A: It is very cold and the roads are frozen** -hava çox soyuqdur və yollar buz tutub.
- **B: Look! That man is going to fall** -bax! O kişi yıxılacaq.
- **A: Watch out! You are going to hit your leg** -diqqətli ol! Ayağın dəyəcək.
- **B: Oh! I didn't notice the sofa** -Oh! Mən divanı görmədim.

Geleceğe Dair Güclü bir məqsəd Varsa Going to istifadə olunur

Gələcək zamanla bağlı planlarımız və niyyətlərimiz üçün 'be going to' qəlibindən istifadə edirik. Aşağıda bununla bağlı cümlə nümunələri verilmişdir:

- **I am going to become a famous artist one day** -mən bir gün məşhur sənətçi olacağam.
- **David is going to become a doctor when he finishes medical school** -David tibb fakültəsini bitirəndə həkim olacaq.
- **A: You won the competition, didn't you?** -yarışmanı qazandın, elə deyilmi?
- **B: Yes. We are going to buy a big house and a new car** -bəli. Biz böyük bir ev və yeni maşın alacağıq.

Degrees of Comparison of Adjective(Sifətin dərəcələri)

İngilis dilində də əsl sifətlərin üç dərəcəsi mövcuddur - adi dərəcə (**Positive Degree**), müqayisə dərəcəsi (**Comparative Degree**), üstünlük dərəcəsi (**Superlative Degree**). Nisbi sifətlərin isə müqayisə dərəcələri olmur və onlar həmişə adi dərəcədə olur.

Sifətlərin adi dərəcəsi heç bir morfoloji formaya malik deyil. Adi dərəcədə sifətin xüsusi şəkilçisi olmur. Birhecalı və bəzi ikihecalı əsl sifətlərin müqayisə dərəcəsi

onların sonuna **-er** , üstünlük dərəcəsi isə **-est** , şəkilçisi artırmaqla düzəlir . Sifətin üstünlük dərəcəsi qarşısında müəyyən artıqlıqlar işlənir:

cold (soyuq) - colder (daha soyuq) - the coldest (ən soyuq) small (kiçik) - smaller daha kiçik) -the smallest ən kiçik) clever (ağıll) - cleverer (daha kiçik) - cleverest (ən ağıll) narrow (dar) - narrower (daha dar) - the narrowest (ən dar)

Sifətlərin sonuna **-er** , **-est** şəkilçiləri artırılarkən :

a) birhecalı sifətlərdə qısa saitdən sonra gələn samit big (böyük) - bigger (daha böyük) - the biggest ən böyük) fat (kök) - fatter (daha kök) - fattest (ən kök) hot (isti) - hotter (daha isti)- the hottest (ən isti)

b) sonu **y** ilə bitən sifətlərdə **y** hərfi **i** ilə əvəz olunur : lazy (tənbel) - lazier daha tənbel) - the laziest (ən tənbel) easy (asan) - easier (daha asan) - the easiest (ən asan) happy (xoşbəxt)-happier (daha xoşbəxt)-the happiest (ən xoşbəxt) c) e ilə bitən sifətlərin sonuna **-r** və **-st** artırılır : simple (sadə) - simpler (daha sadə) - the simplest (ən sadə) wide (geniş) - wider (daha geniş) - the widest (ən geniş) nice (gözəl) - nicer (daha gözəl) - the nicest (ən gözəl) large (böyük) - larger (daha böyük) - the largest (ən böyük) Çoxhecalı və bəzi ikihecalı əsli sifətlərin müqayisə dərəcəsi onların əvvəlinə **more** (**less**) , üstünlük dərəcəsi isə **most** (**least**) sözlərini əlavə etməklə düzəlir . **More most** çoxaltmaq , **less - least** azaltma mənasında işlədilir: important - more important- the most important mühüm-daha mühüm-ən mühüm famous more famous - the most famous məşhur-daha məşhur-ən məşhur interesting-more interesting- the most interesting maraqlı-daha maraqlı-ən maraqlı interesting - less interesting the least interesting az maraqlı-ən az maraqlı

Sifətin müqayisə dərəcəsi müəyyən şəxs və əşyaya aid əlamət, keyfiyyət, xassənin müqayisə olunanda artıq olduğunu bildirir . Müqayisə dərəcəsi işlədilərkən **than** bağlayıcısından istifadə olunur . **Than** bağlayıcısı dilimizə **-dan** , **-dən** və yaxud **-dən daha** , **-dan** daha kimi tərcümə edilir This house is **higher than** that one. Bu bina o birisindən hündürdür.

Half past seven is **earlier than** half past ten . Saat səkkizin yarısı saat on birin yarısından (daha) erkəndir (tezdir). She knows English **better than** German. O, ingilis dilini alman dilindən (daha) yaxşı bilir. Which exercise is **more difficult** for you? Hansı tapşırıq sizin üçün daha çətindir? Üstünlük dərəcəsi şəxs və ya əşyanın daxil olduğu sinifdə ən yüksək keyfiyyət, xassəyə malik olduğunu bildirir: May is **the best** month of the year. May ilin ən yaxşı ayıdır. This tree is **the highest** tree in the garden. Bu ağac bağdakı ağaclardan ən hündürüdür. January is **the coldest** month of the year. Yanvar ilin ən soyuq ayıdır. Football is **the most** popular game in all the countries. Futbol bütün ölkələrdə ən populyar oyundur. Bəzi sifətlərin dərəcələri xüsusi yolla düzəlir. **Bunları yadda saxlamaq lazımdır:**

good(yaxşı) - better (daha yaxşı) - the best (ən yaxşı)

bad (pis) - worse (daha pis) - the worst (ən pis)

many (çox) - more (daha çox) - the most (ən çox)

little (az) - less (daha az) - the least (ən az)

Bir neçə sifətin müqayisə və üstünlük dərəcələrində iki forma mövcuddur . Bu formaların əksəriyyəti müxtəlif mənaya malikdirlər :

ADİ	MÜQAYİSƏ	ÜSTÜNLÜK
far	farther	farthest(məsafə mənasında)
	further	furthest(vaxt mənasında)
old	older	oldest(zaman baxımdan)
	elder	eldest(ailədə yaşa görə)
near	nearer	nearest(ən yaxın(məsafəyə görə)).
Next (sonraki, o biri(sırada))		
late	later	latest(zaman mənasında)
	latter	last(sıra bildirir)

Eyni əlamət və xassəyə malik isimlər müqayisə olunarkən **as ... as** (kimi) bağlayıcısından istifadə olunur. Bu zaman sifət adi dərəcədə işlənir: My room is **as large as** my brothers room. Mənim otağım qardaşımın otağı kimi böyükdür. This flower is **as beautiful as** that one Bu çiçək o biri kimi gözəldir. Müxtəlif əlamət və xassəyə malik isimlər müqayisə olunarkən **not so as** (kimi deyil) bağlayıcısı və sifətin adi dərəcəsi yaxud **than** (-dan dən) bağlayıcısı və sifətin müqayisə dərəcəsi kimi işlədilir.

This book is **not so interesting** as that one. Bu kitab o biri kitab kimi maraqlı deyil.

This book is **more interesting than** that one. Bu kitab o birisindən (daha) maraqlıdır.

This house is **not so high as** that one. Bu ev o biri ev kimi hündür deyil. This house is **higger than** that one. Bu ev o birisindən (daha) hündürdü.

BAĞLAYICI/ The Conjunction.

Sözlər, söz birləşmələri, cümlələr arasında əlaqə yaratmaq üçün işlədilən köməkçi sözlər **bağlayıcı** adlanır. Digər köməkçi nitq hissələri kimi bağlayıcı da müstəqil funksiya daşımır, cümlə üzvü olmur.

Bağlayıcılar iki baxımdan təsnif edilə bilər:

- 1) Morfoloji quruluş baxımından;
- 2) İfadə etdikləri qrammatik məna və əlaqə baxımından;

Morfoloji quruluşuna görə bağlayıcılar aşağıdakı qruplara bölünür.

- Sadə (simple) bağlayıcılar: and, or, but, till, after, that, və s
- Düzəltmə (derivative) bağlayıcılar: until, unless, provided, that, supposing və s.
- Mürəkkəb (compound) bağlayıcılar: however, wherever that, whenever və s.
- Tərkibi (composite) bağlayıcılar: as well as, as soon as, on condition that, as long as və s.
- Qoşa bağlayıcılar (correlative pair): either ... or, neither ... nor, not only ... but also və s.

Cümlədə yaratdığı qrammatik əlaqə baxımından bağlayıcılar iki yerə bölünür:

4. Təbəzül əlaqəsi ifadə edən bağlayıcılar (coordinating conjunctions).

5. Təbəzil əlaqəsi ifadə edən bağlayıcılar (subordinating conjunctions).

Tabəzül əlaqəsi bildirən bağlayıcılar cümlədə həmcins üzvləri və ya müstəqil cümlələri bir – birinə bağlamaq üçün işlədilir. Bu qrup bağlayıcılar ifadə etdikləri qrammatik mənalara müvafiq olaraq aşağıdakı yarımqruplara bölünür:

Birləşdirici bağlayıcılar:

And (və), as well as (eləcə də), both ... and (həm, həm də) neither ... nor (nə ... nə də), not only ... but also (nəinki ..., həm də).

Ex: There were two chairs **and** a table in the room.

Otaqda iki stul və bir stol var idi.

Ziddiyyət – qarşılaşdırma bildirən bağlayıcılar: but(ancaq, lakin), whereas (hərçənd ki).

Ex: The rain had stopped, **but** a strong wind was blowing.

Yağış kəsmişdi, lakin güclü külək əsirdi.

Some people like strong tea, whereas others don't.

Bəzi insanlar tünd çay xoşlayır başqaları isə xoşlamır.

Səbəb – nəticə bildirən bağlayıcılar: so (beləliklə, odur ki), for (çünki, ondan ötrü ki, ona görə ki).

Tabelilik əlaqəsi bildirən bağlayıcılar əsasən tabeli mürəkkəb cümlələrdə budaq cümləni baş cümləyə bağlamaq üçün işlədilir. Tabelilik əlaqəsini ifadə edən bağlayıcılar aşağıdakı yarımqrupa bölünür:

- **Mübtəda, xəbər və ya tamamlıq** budaq cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: that (ki), if (mı⁴), whether (mı⁴) və bağlayıcı sözlər (connectives): when, which, what, where, how, who, və s.
- **Zərflik budaq** cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar.

Bunlar öz növbəsində aşağıdakı növlərə ayrılır:

- *Yer (məkan) budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: where, wherever.

Ex: Stand **where** you are! - Olduğun yerdə dayan!

- *Zaman budaq* cümləsini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: till, until, as, as soon as, as long as, when, whenever, while, since, after, before və s.

Ex: **When** you leave the room turn off the light, please.

Otaqdan çıxanda, zəhmət olmazsa, işığı söndürün.

- *Məqsəd budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: that, so that, lest, in order that, so as və s.
- *Şərt budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar və bağlayıcı sözlər: if, unless (if not), in case, on condition that, supposing, provided və s.
- *Nəticə budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: that, such ... that, so ... that.

- *Güzəşt budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: though, although (baxmayaraq ki), even if (hətta əgər), even though (hətta, baxmayaraq).
- *Səbəb budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: because, as, since.

Would you like ... ? = Do you want ... ?

Biz **“Would you like ... ?”** ifadəsini kiməsə nəşə təklif etmək üçün istifadə edirik.

Məsələn:

- **“Would you like** some coffee?” “Yes, please.”
- “Qəhvə istəyirsiniz?” “Bəli, zəhmət olmasa”.
- **“Would you like** a cigarette?” “No, thank you. I don’t smoke.”
- “Siqaret çəkmək istəmirsiniz?” “Yox, çox sağ olun. Mən çəkmirəm”.
- “What **would you like**, tea or coffee?” “Tea, please.”
- “Nə istəyirsiniz, çay və ya kofe?” “Çay, zəhmət olmasa”.

Biz **Would you like to ... ?** ifadəsini kimisə harasa və nəyəşə dəvət etmək üçün istifadə edirik.

Məsələn:

- **Would you like to come** to a party?
- Qonaqlığa getmək istəyirsiniz?
- **“Would you like to have** dinner with me on Sunday?” “Yes, **I’d love to.** (= I would love to have dinner with you.)”
- “Bazar Günü mənimlə nahar etmək istərdiniz?” “Bəli, Mən çox istərdim. (Mən sizinlə nahar etmək istərdim)”
- Where **would you like to go** this evening?
- Bu axşam hara getmək istəyirsiniz?

I’d like (I would like) ifadəsi “I want” ifadəsinin nəcib formasıdır:

- (restorantda) **I’d like fish**, please.
- Mənə balıq gətirin, zəhmət olmasa.
- I’m thirsty. **I’d like** a drink.
- Mən susamışam. Mən içmək istərdim.
- **I’d like to watch** the film on television this evening.
- Mən bu axşam televizorda film izləmək istərdim.

İndiki zamanın bitmiş forması.(The Present Perfect Tense Form)

Present Perfect to have köməkçi feilinin indiki zamanı (**have, has**) və əsas feilin keçmiş zaman feli sifət forması (**Participle II**) vasitəsilə düzəlir. Sualda köməkçi feil mübtədadan əvvəllə keçir, inkarda isə köməkçi feldən sonra **not** inkar hissəciyi işlədilir:

Təsdiq:

I have asked.

You have asked.

He (she) has asked.

Sual:

Have I asked?

Have you asked?

Has he (she) asked?

İnkâr:

I have not asked.

You **have not asked.**

He (She) **has not asked.**

Aşağıdakı qısa formalardan da istifadə olunur:

Təsdiq:

I've asked.

You've **asked.**

He's (she's) **asked.**

İnkâr:

I haven't asked.

You **haven't asked.**

He (she) **hasn't asked.**

İndiki bitmiş zaman forması keçmişdə icra edilmiş, lakin nəticəsi indi ilə bağlı olan (göz qabağında olan) hərəkətləri; keçmişdə icrasına başlanmış və hələ davam etməkdə olan hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir. Bu forma Azərbaycan dilinə fəlin nəqli keçmiş forması (danışığ anına qədər bitmiş hərəkətlər) və indiki zaman forması ilə tərcümə olunur. Present **Perfect** çox hallarda **just** (indicə), **yet** (hələ), **already** (artıq), **since** (o vaxtdan bəri), **never** (heç vaxt), **recently** (bu yaxınlarda) və s. Zərflərlə işlədilir:

I have written my exercises.

Mən tapşırıqlarımı yerinə yetirmişəm.

My friend **has received** a very interesting letter today.

Dostum bu gün çox maraqlı məktub alıb.

THE PARTICIPLE / FEİLİ SİFƏT

Feli sifət fel,sifət və zərf əlamətlərinə malikdir. Dilimizdə daha çox feli sifət və feli bağlama formlarına uyğun gəlir.

The present Participle fellərin sonuna -ing artırmaqla düzəlir : To dance --> Dancing - Oynayan/Oynayaraq/Oynaya-Oynaya : He came here running - O buraya qaçaraq gəldi ; Thin dancing girl is very beautiful - Bu oynayan qız çox gözəldir.

The Past Participle fellərin P2 formasının qaydalı və qaydasız felləri ilə düzəlir : To Break --> Broken - Sınmış ; To Open --> Opened - Açılmış,Açıq : He can not repair my broken watch - O mənim sınmış saatıml təmir edə bilmir.

Participle forması ismin qarşısında əlavə kimi işlənərək onun mənasını izah edir : The book taken from the library was interesting - Kitabxanadan götürülmüş kitab maraqlıydı.

When/While + Participle : While returning home I called her - Evə qayıdarkən ona zəng etdim.

The Present Participle

Active :

Indefinite : Writing

Perfect : Having written

Passive :

Indefinite : Being written

Perfect : Having been written

Şəxslı felin zamanına uyğun olaraq P1 indiki,keçmiş və gələcək zamana aid edilə bilər :

Knowing English well, he can translate articles without a dictionary - İngilis dilini yaxşı bildiyindən o, məqalələri lüğətsiz tərcümə edə bilir.

Knowing English well, he was able to translate articles without a dictionary - İngilis dilini yaxşı bildiyindən o, məqalələri lüğətsiz tərcümə edə bildi.

Knowing English well, he will be able to translate articles without a dictionary - İngilis dilini yaxşı bildiyindən o, məqalələri lüğətsiz tərcümə edə biləcək.

P1-in bitmiş forması şəxslı felin bildirdiyi hərəkətdən əvvəl icra edilmiş hərəkətləri göstərmək üçün işlədilir : Having lost his address I wasn't able to write to him - Ünvanını itirdiyimdən ona yazma bilmədim

Təsirli fellərin P1 forması vasitəsiz tamamlıq qəbul edə bilir : Saying good-bye to everybody he left the room - Hamıyla xüdafizləşərək otağı tərək etdi

Feli sifət zərflə təyin oluna bilir : Crying quietly she left the room - Sakitcə ağlayaraq otağı tərək etdi.

Təyin : The man smoking a cigarette os my brother - Siqarət çəkən adam mənim qardaşıdır.

P1 təyin etdiyi isimdən həm əvvəl,həm də sonra işlənə bilir. P1-in izahedici sözləri olmazsa, o , isimdən əvvəl işlənir : The playing boy is my brother - Oynayan oğlan qardaşıdır. İzahedici sözlər (tamamlıq,zərf və s.) olarsa isimdən sonra işlənir : The boy playing in the yard is my brother - Həyətdə oynayan oğlan mənim qardaşıdır

P1 təyin funksiyasında işləndikdə onun zamanı cümlənin xəbəri ilə eyni anda baş vermədikdə, həmin cümlə təyin budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə şəklində işlənir : The writer writing this book was born in Ireland kimi yox The writer who wrote this book was born Ireland kimi işlənir.

Zərflik :

Zaman zərfliyi :(When) crossing the street look at the traffic-light = When you cross the street look at the traffic-light - Küçəni keçərkən işıqfora baxın

(While) reading the text I learned new expression = While I was reading the text I learned new expression - Mətni oxuyarkən yeni ifadələr öyrəndim

To be felinin P1 forması bu funksiyada işlənmir. Belə halda budaq cümlə işlənir : When I was in london I visited the art gallery

Tərzi hərəkət zərfliyi kimi : He sat in the arm-chair reading a newspaper - O,kresloda oturub qəzət oxuyurdu (O,qəzət oxuyaraq kresloda oturmuşdu)

Səbəb zərfliyi kimi : Knowing him better I couldn't believe it = I couldn't believe it because I knew him better - Onu yaxşı tanıdığımdan,buna inan bilmədim

P1 inkarda işlənərsə ondan əvvəl not ədatı işlənir : Not knowing the language I couldn't understand them -Dili bilmədiyimdən,onları başa düşə bilmədim.

To be,to have fellərinin P1 forması səbəb zərfliyi kimi işlənə bilər : Being ill, I didn't go to school - Xəstə olduğumdan məktəbə getmədim ; Having a lot of time, we visited the places of interest of the city - Çox vaxtımız olduğundan biz şəhərin görməli yerlərinə getdik

Predicative funksiyasında : The film was terrifying - Film qorxuluydu.

P2 formaca dəyişməzdir (zaman və növə görə dəyişmir) : The books published for children are interesting Uşaqlar üçün çap olunmuş kitablar maraqlıdır ; The books published for children were interesting - Uşaqlar üçün çap olunmuş kitablar maraqlı idi ; The books published for children will be interesting - Uşaqlar üçün çap olunmuş kitablar maraqlı olacaq.

P2 də isimdən həm əvvəl, həm də sonra gələ bilər. Və P1 olan qayda keçərlidir : The broken chairs were repaired - Sındırılmış stullar təmir edildi ; The questions discussed at the meeting were important - İclasda müzakirə edilən suallar vacib idi.

P2-nin ifadə etdiyi hərəkətin icraçısı "by" ilə göstərilir : He thanked for the gift given by Emily - O, Emili tərəfindən verilmiş hədiyyə üçün təşəkkür etdi.

Təyin : She looked through the typed letters = She looked through the letters which were typed - O, çap olunmuş məktubları nəzərdən keçirdi.

Predicative funksiyasında : The door was locked - Qapı bağlı idi.

Zaman zərfliyi : When asked the same question he didn't answer = When he was asked the same question he didn't answer - Ondan eyni sual soruşulanda o, cavab vermədi.

COUNTABLE AND UNCOUNTABLE NOUNS(SAYILABİLƏN VE SAYILA BİLMƏYƏN İSİMLƏR)

İngilis dilində isimlər sayıla bilən və sayıla bilməyən olmaqla iki qrupa ayrılır. Sayıla bilməyən isimlər isə material və maddədən ibarət bölünə bilməyən, hiss duyğu, mücərrədlik bildirən isimlərdir.

COUNT NOUNS

UNCOUNT NOUNS

Apple Pen Class Problem Book Family Student dollar orange

Tea coffee Sugar salt information Money Cheese Cake ice cream
homework

1. Sayılabilən tək isimlərin önünə "a, an" gələ bilər və cəmdə işlənir.

A cat - - cats

A problem - - problems

An orange - - oranges

An umbrella - - umbrellas

2. Sayıla bilməyən isimlərin önünə "a, an" artıqlı işlədilməz və cəmlənə bilməz. Bu isimlər təkdə işlənər. Mübtədə kimi işləndikdə xəbər də isimə müfaviq olaraq təkdə işlənir.

I don't have sugar in my tea.
There is some Money in my pocket.
I like eating ice-cream.
Would you like to have a piece of cake.

3. Sayılabilən cəm isimlərlə və sayıla bilməyən isimlərlə SOME ve ANY işlənir.

Do you need any sugar? No, I don't.
I have got some sugar.
Are there any students in the classroom? Yes, there are.
There are some students in the classroom.

SOME - ANY

Some: biraz, birqədər (sayıla bilməyən isimlərlə), birneçə (sayılan isimlərlə)

Any: heç neçə (sayılan isimlərlə), heç qədər, heç (sayılmayan isimlərlə)

Some ve Any hem sayılabilən cəm isimlərlə, həm də sayıla bilməyən isimlərlə işlənir.

Some təsdiq cümlələrdə, any isə inkar və sual cümlələrində işlənir.

The Past Simple (indefinite) Tense Form-Keçmiş sadə (qeyri-müəyyən) zaman forması

Keçmiş zaman sadə formasının düzəlməsinə görə feillər 2 yerə bölünür.

- *Qaydalı feillər (regular verbs), work – worked, play – played.*
- *Qaydasız feillər (irregular verb), write – wrote, speak – spoke.*

Qarışıq feillər (mixed) vardır, onların keçmiş qeyri-müəyyən zaman forması və keçmiş zaman feili-sifət formaları hər iki yolla düzəlir:

Learn – learnt (learned) – learnt (learned)

Smell – smelt (smelled) – smelt (smelled)

Spellt – spelt (spelled) – Spelt (spelled)

Spoil – spoilt (spoiled) – spoilt (spoiled)

1. *Past Simple* zaman formasını düzəltmək üçün bütün şəxslərdə qaydalı feillərin sonuna **-ed,(d)** artırılır: *to play-played* , *to live-lived*.

Qaydasız feillərin *Past Simple* forması isə müxtəlif yollarla düzəlir:

To speak,spoke,to think-thought,to give-gave.

2. Sual forması *to do* köməkçi feilin *Past Simple* zaman formasının (**did** bütün şəxslərdə) mübtədanın önündə işlənməsi və əsas feilin (to hisseciksiz) məsdər forması ilə düzəlir:

Did you play?

Did he speak?

3. Inkar forması *to do* köməkçi feilin *Past Simple* zaman forması (**did** bütün şəxslərdə), *not* inkar hissəciyi və əsas feilin (to hisseciksiz) məsdər forması ilə düzəlir:

I did not (didn't) play.

He did not (didn't) speak.

4. Inkar-sual formasında *not* inkar hissəciyi birbaşa mübtədanın sonra işlənilir:

Did you not play? / Didn'tyou play?

Did he not speak? /Didn'the speak?

Affirmative Təsdiq	Interrogative Sual	Negative Inkar
I He She It + worked We	I He She Did + It + worked We	I He She It + did not Work We

You They	You They	You They
-------------	-------------	-------------

Danışıqda qısa Inkar forması aşağıdakı kimi işlənir:

I He She It + didn't work We You They	I You He She Didn't + It + work? We You They
---	---

Bu zaman forması işlədilir:

1. *Yesterday* (dünən), *the day before yesterday* (sırağa gün),
Last week / month (keçən həftə/ay), *last* (axrinci defə), *two weeks (days, month) ago* (iki həftə/gün, ay/əvvəl), *in 1990* (1990-cı ilədək).
In one's childhood (uşaqlıqda) və s. Kimi zaman zərflikləri ilə keçmiş zamanda baş verən hərəkətləri bildirmək üçün:
I met Tom yesterday. Mən dünən Toma rast gəldim.
The war ended in 1945. Müharibə 1945-ci ildə qutardı.

Hərəkətin baş verdiyi vaxt, həmçinin keçmiş zamanda olan budaq cümlə ilə də göstərilə bilər.

I lived in Moscow when I studied at the University. Mən universitetdə oxuyanda Moskva da yasiyirdim.

- Keçmişdə ardıcıl icra edilən hərəkətləri bildirmək üçün:

He entered the room, sat at the table, began to look through the papers.

O, içəri girdi, masanın arxasında əyləşdi, qəzetləri gözdən keçirməyə başladı.

- Keçmişdə Adi hal almış hərəkətləri bildirmək üçün:

Last year I read a lot of books.

Keçən il mən çoxlu kitab oxumuşam.

- Keçmişdə təkrarlanan hərəkətləri ifadə etmək üçün;

He often would visit us.

O, tez-tez bizə baş çəkirdi.